Ára: 130 FORINT

65. évf. 4. szám 2010. március 1. Ádár 15. 5770. כ"ה

ÚJ ÉLET

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

Még szerencse hogy...

(Ki tiszá)

Usömártem et hásábbát... möchálölehá mot jumát! Őrizzétek meg a szombatot, mert szent az nektek, aki pedig megszentségteleníti, ölessék meg! Szigorú törvény. A szigorúbbnál is szigorúbb, mert minden héten aktuális. Nem ez az egyetlen hely a Tórában, amely a sábbát szentségét hirdeti, sőt, valamennyi ünnep közül alighanem ez a leggyakrabban említett „pihenőnap”.

Ha szóról szóra értelmeznénk a Tóra idevonatkozó törvényét, valószínűleg már igen kevesen lennénk, de még szerencse, hogy mint számos helyen, itt sem eszik olyan forrón a kását. Az „ölessék meg”, az „irtassék ki” inkább a szabály szigorúságát van hivatva hangsúlyozni, mint a „véres” valóságot.

De ne essünk át a ló túlsó oldalára! Kemények, de betarthatók ezek a parancsolatok. Hogy mennyire komolyan veszik bölcseink, akiknek szabályai ugyanolyan értékűek, mint a Tóra, arról az tanúskodik, hogy **gedert,** azaz kerítést „húztak” a szabályok elé, kivédendő, hogy az ember egyáltalán eljusson a sábbát megszegéséig. A számos példa közül csak egy: a péntek esti gyertyagyújtás időpontja is megelőzi a szombat tulajdonképpeni beköszöntét.

Gyakran kérdeznek bennünket, rabbikat, adnánk-e felmentést idős, beteg embereknek, akik szombaton el szeretnének menni a zsinagógába – autóval. Nem adhatunk!

A másik gyakori kérdés: ha nincs minján, jöhet-e a tizedik kocsival? A hivatalos rabbinikus álláspont szerint **nem,** akkor inkább ne legyen minján. *(Donin)*

Akik kiskapukat keresnek, nem értik a Tóra lényegét. A hívő ember nem kutatja, keresi egy isteni parancsolat okát, hanem megtartja.

Az egykori budai főrabbi tanította a 60-as években: mivel a szombat munkanap, tartsatok legalább „szombatórákat”, azaz ha hazamentek a munkából, határozzátok el, hogy a kimeneteléig nem szegitek meg a szombatot. Ugyanez a világi műveltségben is jeles tanító vezette be a 9 tagú minján lehetőségét, azzal, hogy a 10. a sechiná, az isteni dicsfény, ami akkor számít tizediknek, ha kinyitjuk a tóraszekrényt... **Március 6-án,** a szidra felolvasásának napján elgondolkodhatunk, miért döntött így a neves főrabbi.

Megszegette a szombatot? Kiskapukat keresett? Igazodott a való élethez?

Döntse el az olvasó!

Ráv

Ismét akkreditálták az ORZSE-t

– Rendkívüli tanácsülés az egyetemen –

Rendkívüli ülést tartott az ORZSE Egyetemi Tanácsa. Az egyetem vezetői ünnepélyes és örömteli alkalomból gyűltek össze, amelynek keretében *dr. Iványi Károly* professzor emeritus, a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) alelnöke átadta az ORZSE rektorának a következő időszakra szóló állami működési engedélyt. Közép-Kelet-Európa egyetlen, hazai és nemzetközi szinten egyaránt elismert zsidó egyeteme és rabbiképzője ezzel újabb nyolc esztendőre kapta meg az akkreditációt. Kiadását alapos és hosszan tartó vizsgálatok, többek között az akkreditációs bizottság helyszíni látogatása előzte meg.

Schőner Alfréd és Iványi Károly

Az ORZSE diplomáit mind hazánkban, mind az Európai Unióban, államilag és nemzetközi szinten elfogadják és elismerik. A MAB a hazai felsőoktatás – törvényi felhatalmazással rendelkező – legmagasabb szintű ellenőrző szerve, amely a hazai egyetemek és főiskolák oktatási tevékenységének minősége felett őrködik.

Dr. Schőner Alfréd rektor bemutatta a Rektori Tanács tagjait, kiemelve szakmai felkészültségüket és eredményeiket. Részletesen beszámolt a mind világi, mind vallási oktatást és diplomákat nyújtó Zsidó Egyetem működéséről, kutatási tevékenységéről, vallási és pedagógiai alapelveiről. Hangsúlyozta, hogy az egyetem régi hagyományai és alapelvei közé tartozik, hogy más vallású hallgatókat is szívesen vezetnek be a zsidó hagyományba. Szorosan együttműködnek a többi egyházi felsőoktatási intézménnyel, közös konferenciákat és szakmai programokat tartva.

Rendezvényeikre gyakran meghívják a történelmi egyházak képviselőit, bemutatkozási lehetőséget adnak a kisebb keresztény egyházak, gyülekezetek, valamint a buddhizmus és más keleti vallások tudósainak is. Tavaly ősszel sikeres és nagyon népszerű vallásközi előadássorozatot szerveztek a Jezsuita Renddel közösen. A Párbeszéd Házában tartott nyilvános beszélgetéseken az élet és a kultúra fontos és aktuális kérdéseiről főrabbik, a Zsidó Egyetem tanárai és jezsuita szerzetes atyák beszélgettek.

Az akkreditációt igazoló okiratot átadó Iványi Károly végzettségét tekintve közgazdász, évekig francia nyelvterületen, majd a Külkereskedelmi Főiskola rektoraként dolgozott. A minőséghitelesítési vizsgálatot vezető professzor megköszönte a meghívást, méltatta az egyetem munkáját, és számos kérdést tett fel a zsidó vallással és a héber nyelvvel kapcsolatban. Az ORZSE rektora, professzorai és szakvezetői alapos és érdekfeszítő bevezetőt adtak a zsidó vallásba, valamint hebraisztikai könyveket ajándékoztak a vendégnek.

A MAB alelnöke hitet tett a kötelező vallásoktatás bevezetése mellett, azért, hogy a Bibliát és igazságait megismerhesse a mai fiatalság is. A diákok hitét és meggyőződését tiszteletben tartva, meg kellene adni a lehetőséget nekik, hogy megismerhessék őseik hagyományait. Tekintettel erkölcsi állapotainkra és a globalizálódó világ „értéksemlegességére”, a felvetés nagyon aktuális és időszerű! Más európai országokban az iskolai hitoktatás természetes és elfogadott dolognak számít.

A Magyar Akkreditációs Felsőoktatási Bizottság működési engedélye és szakmai elismerése tovább növelte a Zsidó Egyetem diplomáinak súlyát és értékét. Az ORZSE ezáltal bármelyik hazai és külföldi egyetemmel versenyképes, mind a világi, mind a vallási oktatás területén.

Szilágyi Iván Péter

Az ORSZÁGOS RABBIKÉPZŐ – ZSIDÓ EGYETEM (ORZSE)

felvételt hirdet

a 2010–2011. tanévre a következő szakokra:

RABBIKÉPZŐ SZAK (M.A.)
RABBIHELYETTES SZAK (B.A.)
JUDAISZTIKA SZAK (B.A.)
ZSIDÓ FELEKEZETI SZOCIÁLIS MUNKÁS SZAK (B.A.)
LITURGIKA SZAK (B.A.)
KÁNTOR SZAKIRÁNYÚ TOVÁBBKÉPZŐ SZAK
ZSIDÓ KÖZÖSSÉGSZERVEZŐ SZAK (M.A.)
ZSIDÓ MŰVELŐDÉSTÖRTÉNET SZAK (M.A.)
Zsidó Vallástudományi Doktori Iskola

Jelentkezési határidő: 2010. március 31.
Bővebb információ és jelentkezési lap letölthető az internetről
(www.or-zse.hu, www.rabbi.hu),
vagy az alábbi címen, telefonon, faxon kérhető:
Cím: Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem
1084 Budapest, Bérkocsis utca 2.
Postacím: 1444 Bp. Pf. 212. • Tel./fax: 317-2396, 318-7049

Hakeshet kórus

Tu bisvát Debrecenben

Az ünnep alkalmából zsúfolásig megtelt a DZSH kultúrterme. Az egész kile izgatottan várta a kezdést. Eddigi hagyományainktól eltérve, tu bisvát széderként ültük meg e jeles napot. A szépen feldíszített asztalokon különböző színű borok és három csoportban gyümölcsök sorakoztak a tálakon: úgymint héjjal rendelkezők, magja nélkül fogyaszthatók, illetve teljes egészében élvezhetők. Ezek jelképezik a cselekedetek világát, az alkotását, illetve a teremtését.

Az odaillő bráchák elmondása után kezdte a közönség fogyasztani a gyümölcsöket és a bort. Ha a gyümölcsöket meghatározott sorrendben esszük, akkor kapcsolatba kerülünk az Élet fájával, amit Isten ültetett az Édenkertbe, ahová Ádámot és Évát is teremtette.

Ezen tudnivalókat *Aser Ehrenfeld* rabbi ismertette a nagy számban megjelentekkel, és mint a peszachi szédert, a tu bisvát szédert is ő vezette le. Részletes magyarázattal szolgált a különböző gyümölcsök szimbolikus jelentéséről, a termőfák, gyümölcsfák és díszfák közötti különbségről, melyek átvitt értelemben hozzánk, zsidókhoz hasonlíthatók.

A méltó ünneplés fényét emelték immár hagyományosan a Nagyváradi Villányi György Klezmer Band, a Hakeshet kórus és a szólóénekes *Kővári Kati* zeneszámai, valamint héber és jiddis dalok, melyek a jelenlévők nagy örömére és aktív közreműködésével csendültek fel. A mindig hálás hallgatóság szűnni nem akaró tapsviharral próbálta az előadókat maradásra bírni – sikerrel.

A gyümölcstálak készítése és a terem feldíszítése a DZSH nőcsoportjának szorgos keze munkáját dicsérte.

Szavalóverseny Pápán a 65. évforduló alkalmából

Hatvanöt esztendővel ezelőtt fejeződött be a második világháború, hatvanöt esztendeje szabadult fel az auschwitzi haláltábor. Ennek kapcsán a Pápa és Környéke Zsidó Kulturális Hagyományőrző Egyesület (PKZSKHE), valamint a HM Tábori Rabbinátus „És a világ akkor hallgatott...” címmel, *Elie Wiesel* író idézetével, versmondó versenyt rendezett Pápán, a Pedagógus Művelődési Otthonban, melyre 20 helybéli és környékbeli 12–17 éves korú, általános és középiskolai diák nevezett. A verseny fővédnöke *Frölich Róbert* dandártábornok, vezető tábori rabbi volt.

A zsűri elnöke, *Totha Péter Joel* rabbi, valamint a zsűri tagjai – *Politzer Sándor* PKZSKHE-elnök, *Schmidt Dezsőné* tanár-iskolaigazgató, *Hámori András* író, a Pápáról elszármazottakat tömörítő Pápai Zsidók Társaságának (PÁZSIT) képviselője, *Kerecsényi Zoltán,* a verseny ötletadója-főszervezője, a MEASZ megyei elnöke és *Ortutay Gábor,* a Hit Gyülekezete lelkésze – előtt a versenyzők két fordulóban mutathatták be szavalói képességeiket. Az első fordulóban egy kötelező művet, Ady Endre: Intés az őrzőkhöz c. versét, a második fordulóban pedig egy választott, a vészkorszakkal, a világégés borzalmaival kapcsolatos költeményt kellett előadniuk a diákoknak.

Végül a zsűri a következő döntést hozta:

1. helyezett: *Kapcsándy Klaudia,* a pápai Gazdasági Szakképző Iskola és Kollégium 9. oszt. tanulója (Radnóti Miklós: Előhang egy monodrámához)

2. helyezett: *Jabronka Richárd,* a pápai Petőfi Sándor Gimnázium 11. oszt. tanulója (Papp Für János: Auschwitz-Birkenau – avagy a halál másnapján)

3. helyezett: *Tegyi Kornél,* a pápai Weöres Sándor Általános Iskola 7. oszt. tanulója (Pilinszky János: KZ-oratórium)

Különdíjas: *Cilli Brigitta,* a pápai Gazdasági Szakképző Iskola és Kollégium 11. oszt. tanulója (Radnóti Miklós: Második ecloga)

A rabbinátus, az egyesület, *Gőgös Zoltán* FVM-államtitkár, Pápa városa és térsége országgyűlési képviselője, a Pápai Hús 1913 Kft., a MEASZ – Összefogás a Demokráciáért megyei szervezete, valamint a Demokrácia Akadémia pápai fíliája által felajánlott értékes és bőséges díjakat, jutalmakat vehették át a díjazottak, emellett minden résztvevő emléklapban és ajándékban részesült. Sőt, az első helyezett meghívást és felkérést kapott a zsinagógában júniusban tartandó nagyszabású holokausztmegemlékezésre, ahol elszavalhatja versét az akkor Pápára visszalátogató leszármazottak előtt.

Politzer Sándor egyesületi elnök zárszavában hangsúlyozta, hogy a mai világban, napjainkban, amikor újra felütötte fejét az antiszemitizmus, a gyűlölet, rendkívül fontosnak vélték ezt a versenyt megrendezni, intésül, hogy a szép magyar versek által a fiatalabbak is átérezzék a múlt üzenetét. A szervezők hagyományt kívántak teremteni, melyet jövőre is folytatni szeretnének.

(Tudósítónktól)

Körzeti kitekintő

Nagyfuvaros

Az egyik februári szombat délelőtt *Szentgyörgyi Róbert,* templomunk régi látogatója volt a máftir, aki szépen, a hagyományoknak megfelelő dallamon olvasta fel bár micvá haftaráját.

Tette ezt, mert másnap töltötte be 60. életévét.

A tóránál *Darvas István* rabbi megáldotta, a kidusnál pedig *Streit Sándor* elnök köszöntötte Szentgyörgyi Róbertet, aki az árvaházi évek után kezdett a Nagyfuvaros utcai zsinagógába járni, és ma is ott imádkozik egyetlen fiával, *Szentgyörgyi Ákossal.*

AZ ünnepelt rövid hozzászólásában elmesélte szomorú élettörténetét, családi drámáját, mivel házastársa korai elvesztése miatt egyedül nevelte fel imádott gyermekét. Mindezek ellenére mindig fontos volt számára a zsidó közösség, a zsinagóga látogatása, a hagyományos ünnepek megtartása, valamint őszinte istenszeretete.

Mázál tov, Robi! Bis Hundert und Zwanzig!

Nagykőrös

Miként a magyarországi zsinagógák többségében, úgy Nagykőrösön is felújításra szorulnak a közösség tóratekercsei. A múlt század 30-as évei óta nem volt arra elég pénz, hogy hozzáértő emberek átvizsgálják és kijavítsák a tóratekercseket. Az elmúlt években a hitközség vezetői keresték azt, aki itt, Magyarországon, vállalkozik erre a nemes feladatra. *Farnadi-Jerusálmi Márk Micha*, a Magyarországon élő, lelkes, fiatal szófér vállalkozott erre a nehéz munkára.

A történelem viharainak, az időjárás viszontagságainak kitett betűk, a folytonos használattól megfeszült lapok kijavítása erős odafigyelést igényeltek, precíz, aprólékos munkát. A hosszú hónapokig tartó javítást a magyarországi szófér kiválóan végezte el, és most újból megfelel minden követelménynek szent iratunk.

A felújítást a templom híveinek adományai és a Mazsihisztől kapott járadék tette lehetővé.

Mispátim hetiszakaszának felolvasása után *Róna Tamás* nagykőrösi rabbi beszédében fejezte ki a hívek háláját az Örökkévalónak, hogy megélhettük ezt a napot.

Szimbolikus, hogy a nagykőrösi hitközség ezen a sábbát skálimon emlékezett meg volt elnöke, *dr. Feldmájer György* zcl. jahrzeitjáról, akinek oroszlánrésze volt abban, hogy a közösség fennmaradt az ateizmus nehéz évei alatt is, megmaradt és felújításra került a zsinagóga, azt nem adták el néhány fillérért kocsmának vagy bútorraktárnak, vagy engedték át az enyészetnek, és a tórák sem porosodnak használatlanul egy budapesti épületben.

Klein-Kocsis Tamás

Az Igaz Emberek megsegítéséért

Az 1944-es borzalmas időkben halállal, „felkoncolással” fenyegették az üldözött zsidókon segítőket, mégis akadtak néhányan, akik becsületből, emberségből vállalták a hatalmas kockázatot, és búvóhelyet nyújtottak az üldözötteknek. Igaz emberségükért a Jad Vasem-kitüntetésben részesültek a zsidó államtól.

Értük: az Igaz Emberekért jött létre alapítványunk 1992-ben. Célunk az volt, hogy a különböző erkölcsi elismeréseken túl némi anyagival is kifejezzük hálánkat a szociálisan rászoruló magyarországi Jad Vasem-kitüntetettek iránt. Az elmúlt 17 évben összesen 16 718 000 Ft támogatást nyújtottunk 505 alkalommal. Ebből 2009-ben 680 000 Ft-ot kapott 11 kitüntetett.

A támogatásokhoz szükséges pénzt főleg a volt zsidó üldözöttektől és hozzátartozóiktól gyűjtöttük össze, de forrásként szolgált az alapítványunknak évenként felajánlott 1%-os jövedelemadó is. A gyűjtés egyre nagyobb nehézségekbe ütközik, mert számtalan nemes célú alapítvány küzd az adományokért, gyakran a mienket sokszorosan meghaladó apparátussal.

Tavaly összesen 679 000 Ft adomány érkezett alapítványunkhoz, amelyért ezúton is köszönetünket fejezzük ki az együtt érző 36 magánszemélynek és az újpesti templomkörzetnek. A beérkezett pénzösszegből csak a legszükségesebb költségeket vonjuk le (pl. a küldött támogatások posta-, illetve a bankszámla vezetésének költsége), a kuratórium tagjai díjazás nélkül végzik munkájukat.

Az 1%-os adófelajánlások összege tavaly 145 000 Ft volt, sajnos az előző évinél sokkal kevesebb. A pénzt támogatásokra fordítottuk, és ezúton köszönjük meg az ismeretlen felajánlóknak.

Kérjük régi adományozóinkat, hogy a nehezebb anyagi viszonyok ellenére tartsanak ki mellettünk, és reméljük, hogy újak is csatlakozni fognak hozzánk. Új adományozók telefonon igényelhetnek csekket napközben a 341-1261 számon.

Az 1%-os jövedelemadót az alábbiak szerint kérjük felajánlani a Jad Vasem-kitüntetettek megsegítésére.

Igaz Emberekért Alapítvány
Adószám: 18040094-1-42

Az Igaz Emberek közül Magyarországon sajnos már csak kb. 70 van életben, többségük 85 év feletti, tehát nagyon korlátozott az az idő, amíg egyáltalán segíthetünk.

Az „Igaz Emberekért Alapítvány” kuratóriuma

Megemlékezés az ENSZ Holokauszt Emléknapján Révkomáromban

Fiatal pár sétál kezében ütővel az egykori révkomáromi neológ zsinagóga bejárata felé, fallabdázni mennek az elpusztított közösség legnagyobb imaházába. Mintha fel sem tűnne nekik az a közel félszáz ember, akik emlékezni gyűltek össze, táblát avatnak az épület falán az auschwitzi koncentrációs tábor felszabadításának 65. évfordulója előtt három nappal. Valószínűleg 1944-ben is így sétáltak volna el a dél-komáromi vasútállomás felé terelt zsidók csoportja mellett...

Az ENSZ Holokauszt Emléknapja alkalmából a révkomáromi hitközség előadásokkal, emléktábla-avatással és irodalmi összeállítással tisztelgett az áldozatok emléke előtt.

Pécsi Tibor tanár, történész, a budapesti Holokauszt Emlékközpont munkatársa áttekintést nyújtott a vészkorszak helyi eseményeiről, ismertette a zsidó lakosságot sújtó megkülönböztető intézkedéseket, a gettóba zárás és a deportálás menetét.

Mgr. *Viera Kovácová* (Szlovák Nemzeti Felkelés Múzeuma, Besztercebánya) „A szlovák zsidóság tragédiája 1938–1945” címmel tartott interaktív előadást az érdeklődők által megtöltött Wallenstein Zoltán-teremben.

A megemlékezés keretében emléktáblát avattunk az 1863-ban épült egykori neológ zsinagóga falán, mely 1944-ig szolgálta híveit. Az épület a második világháború során megrongálódott, a hazatérő maroknyi túlélő többé már nem tudta eredeti céljára használni a Király püspök és Hajnal (ma Stúr) utca sarkán álló imaházat. Az újjáalakult, anyagi gondokkal küzdő hitközség 1950-ben adta el az épületet azzal a kitétellel, hogy arról minden olyan jelképet távolítsanak el, amely szakrális jellegére utal. Az első világháborús emlékművet és a zsinagóga tetejét díszítő két kőtáblát a helyi zsidótemető ravatalozójában helyezték el.

Az emléktábla avatásán beszédet mondott *Deutsch Róbert* budapesti főrabbi, *Bastrnák Tibor,* Révkomárom polgármestere és *Pasternák Antal,* közösségünk elnöke. A Hit Gyülekezetének tagjai, *dr. Topál László* és a *Konkolyi* testvérek rövid műsorukban az emlékezés fontosságát hangsúlyozták. A táblát közösen leplezte le a polgármester, a főrabbi és közösségünk vezetője.

A hitközség tagjain kívül szép számban jelentek meg városunk és a környező települések lakosai, Észak- és Dél-Komárom képviselő-testületének tagjai, a társegyházak, a politikai pártok delegáltjai és a sajtó munkatársai.

Az emléknap a Menház épületében folytatódott *Mátraházi Ferenc* és *Szűcs József* tatabányai tanárok zenés irodalmi összeállításával.

A megható műsor után *Megyes Pál,* az ORZSE rabbihelyettes szakos hallgatója vezette be a megjelenteket a közelgő tu bisvát rejtelmeibe. A vendégek az áldások elmondása után közösen fogyasztották el a 15-féle gyümölcsöt.

Köszönet mindazoknak, akik segítettek az emléknap zavartalan lebonyolításában.

PA

Időközi választás

A Dohány utcai körzet elöljárósága időközi választást tűzött ki két megüresedett elöljárói helyre. A két elöljáró megbízatása a 2011 tavaszán sorra kerülő négyévenkénti rendes általános választásokig szól. Az időközi választás ideje: 2010. március 12-e, péntek, délután 15.00 és 16.00 között. Helye: a körzet talmud-tóra helyisége (Budapest VII., Wesselényi u. 7.). Kérjük, hogy szavazatával járuljon hozzá az elöljáró-választás sikeréhez. A szavazás titkos és írásban történik. A szavazás után kerül sor a péntek esti istentisztelet megtartására.

Dr. Frölich Róbert főrabbi — **Zoltai Gusztáv** elnök

PÁSZKA 5770 – 2010

Értesítjük hittestvéreinket, hogy a pászkaellátást az alábbi körzetek biztosítják:

VII. ker., Síp utca 12.		
hétköznap		9.00–15.00
pénteken		9.00–12.00
vasárnap		9.00–12.00
II. ker., Frankel L. út 49.		9.00–13.00
IV. ker., Liszt F. u. 6.		9.00–12.00
VI. ker., Hunyadi tér 3. (félemelet)		9.00–12.00
VII. ker., István út 17. (Bethlen tér)		9.00–12.00
VIII. ker., Nagyfuvaros u. 4.		8.00–13.00
XI. ker., Károli Gáspár tér 5.		
Érdeklődni a 06-70-382-1975 számon, vagy a lagymanyos@gmail.com e-mail címen.		
XIII. ker., Hegedűs Gy. u. 3.	hétfőtől csütörtökig	9.00–12.00
		15.00–17.00
	pénteken	9.00–12.00
	vasárnap	9.00–12.00
XIV ker., Thököly út 83. 06-30-971-8023		
XX. ker., Zamárdi u. 7.		

Budapesti Zsidó Hitközség Szertartási Osztálya
1075 Budapest, Síp utca 12., I. em. 18.
Tel./fax: 413-5526
E-mail: szertartas@mazsihisz.com
Honlap: www.szertartas.hu

MEGHÍVÓ

5750–5770 AMERICAN ENDOWMENT SCHOOL ALAPÍTVÁNYI ISKOLA **1990–2010**

A Masoret Avot – Amerikai Alapítványi Iskola tisztelettel meghívja minden kedves régi és új barátját

az iskola fennállásának 20 éves évfordulóját ünneplő programsorozat nyitóeseményére, az ünnepi gálavacsorára és jótékonysági gálaestre, amelyet az iskola 3. emeleti műemléki dísztermében

2010. március 21-én (5770. niszán 6.) vasárnap 18.30-tól tartanak

Az est programja:
Köszöntők
Ünnepi beszéd: Glatz Ferenc akadémikus, a Magyar Tudományos Akadémia volt elnöke, az iskola alapítványának első kuratóriumi elnöke
Mága Zoltán hegedűművész ünnepi koncertje
Garai Róbert előadóművész műsora
Vacsora, a hangulatról a **Sabbathsong** együttes gondoskodik
Székhelyi József színművész előadása
Népszerű izraeli dallamok a **Fourtissimo** együttes előadásában
Tombola értékes nyereményekkel – **fődíj: egy izraeli repülőjegy**

MEGHÍVÓ

az ORZSE Goldmark Kórusának hangversenyére, melyet fennállásának 40 éves évfordulója
alkalmából rendez

Időpont: 2010. március 7. (vasárnap) 19 óra
Helyszín: Régi Zeneakadémia
(Budapest, VI., Vörösmarty u. 35.)

MŰSORUNKON a Goldmark Kórus és szólistái, valamint neves kántorok közreműködésével zsidó liturgiai és népzenei művek hangzanak el.

Szólisták:
Biczó Tamás, a Hegedűs Gyula utcai zsinagóga kántora,
Cser Erzsébet,
Fekete László, a Dohány utcai zsinagóga főkántora,
Kéval Zsuzsa,
Tóth Emil, az ORZSE zsinagógájának főkántora,
Székelyhidi Hajnal, az ORZSE liturgia tanszékének tanára
Zongorán kísér: Éliás Vera
Vezényel: Ádám Mária
A belépés díjtalan.

Otthon idegenben

Benedek István Gábor izraeli látogatása

Benedek István Gábor, vagy ahogy népes olvasótábora ismeri, BIG, ősszel Izraelben járt. Az író nem pihenni volt a Szentföldön, hanem legutóbb megjelent regényét, a Varázst mutatta be a kint élő magyar ajkúaknak. Azoknak, akik közül már egyre kevesebben, főleg csak az idősek beszélik jól a nyelvet.

– *Kik mentek el a bemutatókra?*

– Örültem, hogy a magyar „jisuv”-ból sokan megtiszteltek érdeklődésükkel. Ők ott a magyar kultúra hűséges védőrzői: olvasnak, érdeklődnek, s ahogy erejük engedi, utaznak is, mármint Magyarországra. A nagyobb városokban az anyanyelvükön működő klubok virágoznak, színes programokkal, érdekes vendégekkel. A második nemzedék, s kivált a harmadik, már csak héberül tud. Ez elszomorító, de így van. Nincs szükségük arra a magyar kultúrinjekcióra, amelyre felmenőiknek még igényük volt, illetve van. Ezért nagyon fontos a Duna Televízió: ez a csatorna segít nekik, hogy kapcsolatot tartsanak Magyarországgal. Én tehát ezzel a réteggel találkoztam.

– *Egyáltalán beszélhetünk még élő magyar kultúráról Izraelben?*

– Miután már nincs magyar alija, a Szovjetunióból, illetve Oroszországból viszont óriási tömegek érkeztek Izraelbe, a második nyelv mára az orosz lett. Bárhová mentünk feleségemmel, az orosz nyelv ismerete segített. Természetesen érzékeltük: Izrael közel-keleti ország, jórészt ázsiai kultúrával, érzésvilággal. A magyar zsidók közegében is meggyőződtem arról, hogy Izraelben új emberi minőség születik.

– *Mi lesz a magyar nyelvvel?*

– Író vagyok, tehát nincs más kincsem, mint a nyelv. Arany János, Ady, Radnóti, József Attila eldöntötte a haza kérdését a lelkünkben. Izrael, hála Istennek, példát mutatott, miként lehet egy ősi nyelvet feltámasztani, megújítani és tökéletesen beleilleszteni a világ mai nyelvi kultúrájába. A magyar zsidók, amíg lehet, őrzik a hozott kincseket, de tudnunk kell, mit várhatunk a jövőtől. Az Új Kelet c. napilap éppen mostanában tért át a heti kiadásra, ami végtelenül szomorú dolog. Meggyőződésem, hogy az általános magyar kultúra is sokat veszített ezzel: egy erős törzsű fa fontos ága kezdi meg sorvadását.

– *Beszéljünk akkor kicsit az útról. Kinek a meghívására érkezett Izraelbe?*

– Az Új Kelet régi kollektívája, meghalt fivérem, dr. Benedek Pál szerkesztő barátai, valamint a Magyar Nagykövetség kultúrattaséja hívtak meg; ők szerveztek mindent. Négy városban jártunk.

– *Hol érezte magát a legjobban?*

– Mindenhol nagyon kedvesen, családias légkörben fogadtak. Úgy éreztem, mintha otthon lennék, egy nagy magyar zsidó családban.

A tel-avivi magyar nagykövetségen tartott rendezvényen újságíró kollégák, ismerős és ismeretlen földijeim vettek részt. A könyvet és személyemet Dan Ofry, az Új Kelet főszerkesztője mutatta be a közönségnek. A bemutatót követően ebédet adott tiszteletünkre. Jólesett az a fantasztikusan meleg hangulatú zsidó életérzés, ami körülvett.

Jeruzsálem feledhetetlen volt. Kedves barátom és rokonom, Schnapp Lea írónő, az Új Kelet kolumnistája kalauzolt, mégpedig a bemutatót követően egy városnéző úton is, beleértve a Siratófalat. Utamat egyébként végigkísérte a roppant fiatalos, kiváló írónő, Kertész Lilly és Egervári Vera, az Új Kelet volt munkatársa, akik könyvem bemutatói voltak, három városban. Haifán a Gondos könyvesbolt és irodalmi terasza, személy szerint pedig Gerő Zsuzsa, a bolt vezetője adott otthont a találkozónak. Ott éreztem át igazán, mit jelent a magyar jisuv, mit jelent Magyarországhoz kötődni, de a határain kívül élni.

– *Útja során mi volt a legkülönösebb élménye?*

– Natanján a magyar ajkúak egy Löw Immánuelről elnevezett Bné Brit Páholyt működtetnek. Itt került sor a Varázs bemutatására, nagyszámú, érdeklődő közönség előtt. A meleg hangú találkozót egy nem mindennapi élmény gazdagította.

– *Mi volt ez?*

– Artúr címmel rövidesen megjelenik legújabb regényem. Hőse, dr. Fábián Artúr, létező személyiség: pszichológus, pszichiáter, gerontológus; apám barátja volt. 1943-ban sorsa először a náci bori táborba vetette. Ide hurcolták Radnóti Miklóst is, aki ugyancsak a szegedi egyetemhez kötődött. Artúr még nem fejezte be tanulmányait, amikor elhurcolták. A közeledő szovjet csapatok elől a németek visszavonultak Borból, és a zsidó foglyokat evakuálták. Radnótit Magyarországra indították el, tudjuk, milyen tragédiával. Artúrt a jugoszláv partizánok fogták el, és mint orvostanhallgatót, beosztották sebesültek mellé. Rövidesen a partizánok vezérkarához került. Itt Titót kezelte, aki megkedvelte, s később ő maga küldte haza Szegedre. Itt összetalálkozott Vas Zoltánnal, aki által nyakig belekerült a kommunista párt bizonyos ügyeibe. 1947-ben Tito Budapestre érkezett baráti látogatásra, és a fogadásra hősömet is meghívták. Rövidesen Artúrt lefogták, és az ÁVH börtönébe, majd Recskre került. Rabsága végén egy mezőgazdasági nagyüzembe szállították, ahol az édesapám volt a gazdasági igazgató. Amikor megtudta, hogy ott raboskodik egy zsidó fiatalember, rögtön kiemelte, így lettek barátok. Én 13 éves voltam, amikor megismertem.

De ezzel még nincs vége a történetnek. Amikor kiderült, hogy a frissen kinevezett káderek sorban, egymás után idegileg összeomlanak, Artúrt kinevezték az újonnan létrehozott elmegyógyintézet főorvosává.

Már évek óta ott volt, amikor megkeresett engem: nem tud megfelelően foglalkozni a fiával, segítsek neki, hogy a gyerek a talpára álljon. Gáborkát így én helyeztem el a Lapkiadó Vállalatnál. Jóképű, stramm ifjú volt, a nők megőrültek érte. Később szem elől vesztettem, s már csak hallottam, hogy – némi kitérővel – Izraelben kötött ki. És most, amikor beléptem a natanjai magyar zsidó klubba, mit látok? Odajön hozzám egy fiatalember, hosszú szakállal, cidáklival, fekete kalapban.

– BIG, hát nem ismersz meg? – kérdezte. – Úgy vártalak már, mint a zsidók a Messiást. Gábor vagyok, Artúr főorvos fia!

Hát igen, ő volt. Alijázott, nevet változtatott, és hosszú kemény jesivai tanulás után tóramásoló lett. Jeles szófér. És mit tesz Isten, mesélte, éppen most fejezte be az Énekek éneke kalligrafikus leírását. Amelynek általam készített hexameteres műfordítása éppen decemberben jelent meg a Wesley Kiadó gondozásában Budapesten.

– *Tartja a kapcsolatot az izraeli közönséggel?*

– Igen. Natanján, Haifán, Tel-Avivban sokan emlékeztek korábbi bemutatómra, amikor Dávid című regényemmel jártam ott. Olvasóim az általam szerkesztett Remény című Mazsihisz-folyóiratot is ismerik, és gyakran küldenek ide egy-egy történetet közlésre. Tapasztalható, hogy ezek az írások rendre megjelennek.

– *Gondolom, az Ön írásai nem ismeretlenek Izraelben.*

– Az Új Kelet számos novellámat, tárcámat közölte az évek folyamán. A komlósi Tóra című kötetem minden darabja megjelent a lapban. A Karády Katalinról és nagy szerelméről, Újszászy tábornokról, valamint a belzi rabbi megmentéséről szóló regényem folytatásokban jelent meg ugyanitt. Legutóbb a Skót dudás c. tárcámat olvashatták a lapban, valamint egy egész oldalas ismertetőt rólam, műveimről. Mostani utam minden állomásáról beszámolt az Új Kelet, és a Népszava is hírt adott bemutató körutamról. A Jeruzsálemből magyar nyelven is sugárzó Kol Jiszráél Rádióban pedig Ádám Ráchel szerkesztő interjút készített velem.

– *Testvérét, Benedek Pált sokan ismerték. Emlékeznek még rá?*

– Igen, és ez nagyon jólesett. A Kol Jiszráél hangfelvételről még ma is gyakran felidézi őt. Emlékeznek a gesztusaira, sztorikat mesélnek róla. Barátai mind eljöttek, és volt egy-egy kedves szavuk hozzám. Pali csaknem húsz éven át volt újságíró Izraelben; sok rovatot vezetett, előadásokat tartott, népszerű volt. Úgy érzem, most a nyomdokaiba lépve járhattam az ereci városokat.

Szász Eszter

ZSOLTÁROK KÖNYVE

A 95. zsoltár

Ezt a zsoltárt és az ezt követő további négy költeményt a zsidó liturgiában péntek este, a szombatköszöntő istentisztelet (héberül *kabbalát sábbát*) elején, egymás után mondják el (összesen hat zsoltárt), segítségükkel jelzik, hogy a hat hétköznap köszönti a szombatot. Ezek a költemények voltaképpen mind hálaénekek, amelyek a világ Teremtőjét, kormányzó Istenét dicsérik. Egyesek szerint ezek a zsoltárok egyetlen ősi háladal különféle változatai, mivel sok szövegrészlet ismétlődik bennük. Van viszont, aki e zsoltárok szerzőjének is Mózest tartja, amit bizonyos kijelentések (például az itt következő zsoltárban a pusztai lázongásra és a negyvenéves vándorútra való hivatkozások) igazolni is látszanak. Ennek a feltételezésnek azonban ellentmond a 99. zsoltár szövege, ahol Mózest és Áront, sőt a jóval később élt Sámuelt név szerint említik. Ugyanennek a zsoltárnak a végén Isten szent hegyéről, Cionról is olvashatunk, ahol csak Salamon király idején épült meg a Szentély.

Zsoltárunk voltaképpen két részből áll:

1. Felhívás Istennek szóló hálaadásra: 1–7. vers.

2. A nép megfeddése „a perlekedés vizével” kapcsolatos lázadásért, amit Isten szigorúan megbüntetett: 8–11. vers.

S íme, itt az új fordítás:

Gyertek, örvendjünk az Örökkévalónak, ujjongjunk segítségünk Sziklaszirtjének! Hálával vonuljunk Elé, zsoltárokkal dicsérjük Őt! Hiszen hatalmas Isten az Örökkévaló, minden uralkodónál nagyobb Király. Kezében vannak a Föld mélységei, hegyek magaslatai. A tenger is az Övé, amelyet létrehozott, a szárazföldet keze alkotta. Gyertek hát, boruljunk le és hajoljunk meg Előtte, köszöntsük Alkotónkat, az Örökkévalót! Hiszen Ő a mi Istenünk, mi pedig a népe, keze által terelt nyáj: már ma hallgatnátok szavára! Ne keményítsétek meg szíveteket, mint Merivánál, Masza napján a pusztában, ahol próbára tettek őseitek, és megkísértettek, noha látták tetteimet. Negyven év során kiábrándultam abból a nemzedékből, s így szóltam: tévelygő szívű nép ők, akik nem ismerik fel útjaimat. Haragomban megesküdtem, hogy nem jutnak el nyugalmam helyére.

Zsoltárunk Isten iránti hálára buzdítja olvasóit, illetve hallgatóit, és azt hirdeti, hogy Ő „minden uralkodónál nagyobb Király”. Itt az eredeti szövegben az *Elohim* szó szerepel, amelyről már korábban megírtuk, hogy nemcsak „Istenség”, illetve pogány „istenek” jelentéssel bír, hanem mindenféle hatalmasságot jelenthet. (A héber szó eredeti jelentése bíró: pl. Mózes II. könyve, 21. fejezet 6. vers). Mi a konkrét uralkodókra gondoltunk, de van, aki szerint a természet erőivel, a csillagvilággal vagy az angyalok seregével szeretné egybevetni Isten végtelen hatalmát a költő. Egyesek úgy vélik, hogy az égitesteket imádó pogányok istenségeit jelentené itt ez a szó.

Mielőtt a szerző rátérne népének a pusztai vándorlás során elkövetett bűnére, arra kéri őket, hogy „már ma hallgatnátok (Isten) szavára”, nehogy úgy járjanak, mint korábban az őseik, s hogy ne részesüljenek büntetésben. Azt a helyet, ahol a nép vizet követelve Isten és Mózes ellen lázadt, „perlekedésnek” (héberül *Meriva*nak) nevezték el. (Vesd össze Mózes II. könyve, 17. fejezet 2–7. vers.) Korábban már a 81. zsoltár szövege is emlékeztetett erre a szomorú, de tanulságos eseményre (8. vers). A Mesza elnevezés ugyanezzel az eseménnyel függ össze, és a héber *niszajon* (= próbatétel, megkísértés) szóból származik. Az ókori Keleten, és így a Bibliában is igen gyakori az úgynevezett „beszélő nevek” (hely- és személynevek egyaránt) alkalmazása a történetekben. Minden bizonnyal így sokkal jobban tudták megjegyezni, memorizálni a fontos eseményeket.

Végül a zsoltár zárórészében a költő magát Istent szólaltatja meg. A negyven esztendő említése itt a pusztai vándorlás idejére, pontosabban arra a büntetésre utal, amelyet Isten szabott ki az engedetlen, lázongó, „tévelygő szívű” nemzedékre, akiknek ennyi ideig kellett bolyonganiuk, tévelygniük a sivatagban, amíg egy újabb nemzedék fel nem nőtt helyettük. Csak utódaik juthattak el Izrael országába, ők pedig a pusztában haltak meg. Isten ugyanis megesküdött arra, „hogy nem jutnak el nyugalmam helyére”, vagyis az ígéret földjére. Egyikmásik bibliamagyarázó úgy véli, hogy a „nyugalmam helye” inkább arra a szent helyre vonatkozik, amelyet Isten választott, hogy ott helyezze el dicsőségét, tehát a Szentély helyére.

Raj Tamás

Olvasóink véleménye

Tokaji Sábbáton

Ez az a vidék, ahol a boldog békeidőkben igencsak elterjedt volt a chászidizmus. Ez a táj adott a chászid zsidóságnak sok neves rabbit, akik közül nem egyet csodarabbinak is tartottak, sírjaikhoz a mai napig elzarándokolnak. Néhány közülük: Kol Arje Schwartz (Mád), Schapira Jakab (Tarcal), Sájele Steiner (Bodrogkeresztúr), Teitelbaum Mózes (Sátoraljaújhely). Ez utóbbiról az a hír járta, hogy minden reggel felment a Sátorhegy tetejére, és onnan leste, hogy jön-e a Messiás.

Tokajban Berkovits Kálmán rabbi volt az, aki a háború után szerette volna a környék chászid életét újjászervezni, de a mintegy 100–120 megmenekült rövid időn belül új hazát keresett. Így sajnos Tokaj megszűnt önálló hitközség lenni. Berkovits Kálmán családjával kivándorolt az Egyesült Államokba. Továbbra is arra törekedett, hogy a megyében élt zsidóság és a rabbik emléke ne menjen feledésbe.

Létrehozta a Tokaj-Hegyaljai Zsidó Hagyományőrző Egyesületet, melynek díszelnöke lett, fia, Mordecháj Berkovits pedig a vallási vezetője. Évek óta hagyomány volt, hogy ők ketten őseik sírjainak meglátogatására visszajöttek Tokajba, és közösen ünnepelték a szombatot a Tokaj-Hegyaljához kötődő zsidókkal, akik a világ minden tájáról érkeztek. Az utóbbi években pedig, sikeres társat találva a zuglói kilében, minden év júliusában egyhetes Sábbátont szerveztek, melyet ők maguk szponzoráltak. Ezen 18–26 fő vett részt. Az élelmezésüket önellátással oldották meg, saját kóser konyhával, melyben a feleségek tevékenykedtek.

2009-ben Berkovits Kálmán eltávozott az élők sorából, de munkásságát átvette fia, aki nemcsak a Sábbátonon ad tanításokat, hanem immár egy éve heti három alkalommal konferenciabeszélgetés formájában telefonon keresztül is. A szükséges vallási könyveket is ő biztosítja minden tanulni akarónak. Neki köszönhető, hogy idei közgyűlésén a Mazsihisz újra önálló hitközségnek nyilvánította Tokajt. Most majd lesz mód a bodrogkeresztúri és a tokaji temető rendbetételére. Löwy Lajos, a tokaji hitközség elnöke a + 36-30-327-1161 mobilszámon vagy a lowilajos1@gmail.com e-mail címen várja azon hittestvérek jelentkezését, akiknek valamilyen hozzátartozójuk nyugszik az ottani sírkertben.

Mindannyian, akik ezeken a konferenciabeszélgetéseken keresztül tanulunk, alig várjuk, hogy évente azon a bizonyos Sábbátonon ott lehessünk, és személyesen is találkozhassunk.

Korda Gábor
Kfar Saba

SZÉDEREK

A Dohány utcai templomkörzet szeretettel meghívja kedves hittestvéreit széder esti vacsorára 2010. március 29-én, hétfőn, este 18.45-kor a Goldmark Terembe. A jegyeket 2010. március 1-jétől lehet megvásárolni 4000, illetve 3700 Ft-os áron a körzet irodájában.

Érdeklődni és jelentkezni Fülöp Ildinél lehet a 413-1515 vagy a 413-5576-os telefonon. A vacsorára 2010. március 19-ig lehet jelentkezni.

Dr. Frölich Róbert — **Zoltai Gusztáv**
főrabbi — **elnök**

A BZSH Hegedűs Gyula utcai zsinagóga elöljárósága szeretettel meghívja Önt és kedves családját

Széder I. 2010. március 29-én (hétfőn) este 19 órakor,
Széder II. 2010. március 30-án (kedd) este 19 órakor,
kezdődő peszachi istentiszteletre és szédervacsorára

A vacsora ára 3800 Ft

A menü:	B menü:
Maceszgombócleves	Maceszgombócleves
Sült marhaszelet	Sült csirke
Macesztorta	Macesztorta

Kompót vagy cékla

A korlátozott számú hely miatt kérjük részvételi szándékát Kádas Péternél a 06-70-235-1107 (vagy 06-1-349-3120 reggel 8–9-ig) vagy a 06-1-413-5562 (Mazsihisz, hétfőtől csütörtökig 8–14-ig) telefonszámokon legkésőbb 2010. március 22-ig szíveskedjenek bejelenteni.

(A 2010. március 22-e után beérkezett igényeket sajnos nem tudjuk figyelembe venni.)

Minden kedves Hittestvérünknek ezúton kívánunk chag száméách, örömteli ünnepet.

Dr. Egri Oszkár — **Deutsch László**
elnök — **főrabbi**

Kiállítás Szatmárnémetiben

„Anna Frank – Történelem a mának” címmel kiállításnak adott otthont a Szatmárnémeti Művészeti Múzeum. A megrendezésben segítséget nyújtott a város zsidó hitközsége, a Szatmár Megyei Múzeum, a Romániai Zsidó Hitközségek Szövetsége és a budapesti Holokauszt Dokumentációs Központ is.

A tárlaton a kronologikusan felállított táblákon lehetett nyomon követni a holokauszt megpróbáltatásait, nagyjából úgy, ahogyan *Anna Frank* és családja megélhette.

A megnyitóünnepségen mások mellett megjelent *Décsei Miklós,* a szatmárnémeti hitközség elnöke és a közösség tagjai, a város polgármestere, a romániai Kultúrminisztérium küldötte, valamint a Debreceni Zsidó Hitközség alelnöke és vezető tisztségviselői is.

Kitüntetés az együttélés elősegítésére

Dr. Rozner László

Idén első alkalommal került sor a holokauszt idején több tízezer embert megmentő svéd diplomatáról elnevezett kitüntetés átadására. A hivatalos indoklás szerint Wallenberg-díjban azok részesülhetnek, akik aktívan járulnak hozzá a különböző népcsoportok, felekezetek, vallási közösségek együttéléséhez, az egymás iránti előítélet leküzdéséhez. Az öt kitüntetett egyike *dr. Rozner László,* az Újpesti Zsidó Hitközség elöljárója.

– *Önt az Eötvös József Cigány-Magyar Pedagógiai Társaság terjesztette fel a Wallenberg-díjra. Hogyan került kapcsolatba a roma közösséggel?*

– 2004-ben, az újpesti deportálás 60. évfordulója alkalmából nagyszabású kiállítás nyílt az Újpest Galériában. A tárlat anyagát az Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény, az újpesti hitközség és a Roma Kisebbségi Önkormányzat közösen állította össze. A tárlat előkészítése és szervezése során a városrész cigány tisztségviselői azzal a kéréssel kerestek meg, hogy levéltári kutatásokkal segítsem kideríteni egy újpesti cigány ember, bizonyos *Dráfi József* Auschwitzba deportálásának történetét. Tudták rólam, hogy a hitközségen kárpótlási ügyekkel, bizonyító iratok beszerzésével foglalkozom. A holokauszt-kiállítás jelentette a közös munka kezdetét. Hamarosan más jogi feladatok is felmerültek, így lettem társadalmi munkában az elesett emberek segítője.

– *Milyen típusú ügyek megoldását vállalja?*

– A leggyakoribb problémát a hagyatéki, az adósságátütemezési, a végrehajtási és kilakoltatási, a díjhátralékos és a gyermektartási ügyek jelentik, de intéztem már bútorszállítást és szociális ellátást is. Az emberekkel a kisebbségi önkormányzat irodájában találkozom. Meghallgatom őket, a problémájukat iratba szerkesztem, és eljuttatom a megfelelő címzetthez. Jól ismerem a jogi lehetőségeket, és kitűnő kapcsolatban vagyok a polgármesteri hivatal, a családsegítő központ, a szolgáltató vállalatok és a karitatív civil szervezetek munkatársaival. A legfontosabb, hogy aki tanácsot kér, az a megoldásban is legyen együttműködő. Szerencsés az alaptermészetem, mert mindenkivel szót értek; elfogadnak. Legtöbbször sikerül meggyőznöm a családokat, hogy van megoldás.

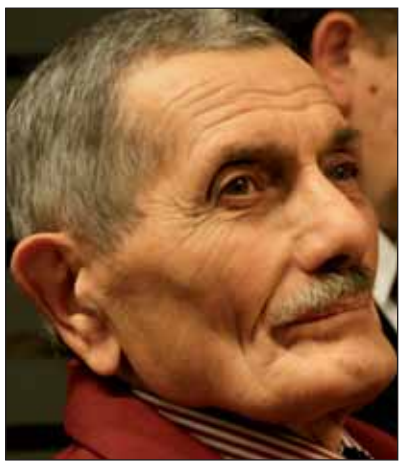

A Wallenberg-díjat a Hiller István oktatási és kulturális miniszter, a Szociális és Munkaügyi Minisztérium, a Raoul Wallenberg Alapítvány, a Raoul Wallenberg Egyesület, a Települési Önkormányzatok Szövetsége és a Roma Polgárjogi Alapítvány által létrehozott bírálóbizottság ítélte oda. Az elismerést a Páva utcai Holokauszt Emlékközpontban Rozner László mellett Dúl Géza plébános, a Szent Erzsébet Segítő Alapítvány kuratóriumának elnöke, Somos László esperes-plébános, Szécsi József, a Keresztény-Zsidó Társaság főtitkára és Tóth Józsefné pedagógus vehette át.

– *Hitközségi elöljáróként milyen feladatokat végez?*

– Magánemberként kezdtem segíteni a holokauszt-túlélők kárpótlási ügyeiben. Ez nem csupán a bizonyító okiratok, hanem gyakran anyakönyvek és más dokumentumok felkutatását jelenti. A német, a magyar, a svájci és az osztrák kárpótlás révén olyannyira ismertté vált a nevem, hogy a Központi Igazságügyi Hivataltól is kaptam felkérést. A kérelmezők javára végzett tisztességes munka miatt lett a hitközségben is ez az egyik kiemelt feladatom. Emellett a közelmúltban újraindult – korábban Venetianer, illetve Murányi főrabbi nevéhez kötődő – Újpesti Zsidó Élet című időszaki kiadványt *Szerdócz Ervin* rabbihelyettes úrral közösen szerkesztjük, és hamarosan megkezdem a hitközségi könyvtár rendezését. Foglalkozom még a vérzivataros idők zsidómentő személyeinek felkutatásával is. Kutatómunkám eredményeként a Holokauszt Dokumentációs Központon keresztül a közelmúltban kapta meg Rajtényi József a Világ Igaza kitüntetésről szóló értesítést a Jad Vasemtől.

– *Mennyire kötődik Újpesthez?*

– Budapesti születésű vagyok, majd gyerekkoromban Szolnokon éltünk. Apámat onnan vitték Borba, munkaszolgálatra. Anyámat velem, az öcsémmel és a kishúgommal Németországba deportálták. Én voltam a legnagyobb gyerek, hatéves. A lágerben meghalt a húgom.

A háború után Angyalföldre kerültünk, és anyám továbbra is tartotta a szombatot. A lakásunkhoz az újpesti zsinagóga esett a legközelebb, ezért oda jártunk. A vallásos életet Judit lányom és az unokák: Dávid Zakariás (12) és Ráchel Mirjam (7) viszik tovább. A gyerekek a Scheiber-iskolába járnak. Az édesanyjuk az ORZSE vallástanár szakán végzett, majd Izraelben szerzett felsőfokú képesítést. A közelmúltban megkapta az ELTE héber szaktolmácsi-szakfordítói diplomáját is.

Magam 1963-ban végeztem a jogi egyetemen, majd szövetkezeti jogtanácsosként dolgoztam. Később az ipari szövetkezet elnökévé választottak, ezt a hivatást töltöttem be harminc éven keresztül. Négy évvel ezelőtt, 68 évesen mentem nyugdíjba. Harminc éve lakom Újpesten, ahol tavaly megkaptam az önkormányzat Újpestért-díját. Úgy érzem, mindkét elismeréssel meg vagyok tisztelve, de igazán boldognak akkor érzem magam, amikor egy ügy lezárása után az emberek rám mosolyognak, és azt mondják: Köszönjük, Laci bácsi!

Rojkó A.

DEUTSCH GÁBOR

„Nagy volt a mi táleszunk, milliókat kellett vele betakarni”

Halmos Sándor új könyvének bevezetőjében édesapját idézi, és talán ez az a mondat, amely munkásságát motiválja. Debrecen, Hajdú-Bihar vármegye, Szatmár után most Bereg és Szabolcs megye zsidóságának állít emléket. Az említett helyeken egykor virágzó, sőt meghatározó hitközségek működtek, most csak nyomok, néhol vegetáló miniközösségek, máshol csak temetők, lepusztult zsinagógák jelzik, hogy volt múlt. Jelenről, jövőről kevés szó esik. A szerző áll a szövőszék mellett, dolgozik tovább, mert nagy a feladat, a tálesz még nem takart be minden fájó sebet.

Könyve Bereg megye ismertetésével kezdődik, kényes téma. Kárpátalja. Volt magyar, szlovák, szovjet, most ukrán terület. Ezen országokban éltek – talán nem túlzunk – a legvallásosabb zsidók. Jiddisül a lakosság jelentős száma értett, sok helyen felekezettől függetlenül. Híres rabbik fogadták a zarándokokat messzi földről, iskoláik, könyveik népszerűsége, ismertsége határokon túlra is eljutott. A zsidók nem tudtak Trianonnal mit kezdeni. Az üzleti összeköttetések megszakadtak, a kölcsönösen becsült iskolák és zarándokhelyek bezárultak. Csehszlovákia demokratikus berendezése a szabadságjogokat biztosította, de a gazdasági nehézségek, az utazási korlátozások, mindkét oldal nacionalista hangzavara bizonytalanságot okozott. Ezért üdvözölték a zsidók a magyarok bevonulását. Sajnos a reguláris hadsereget megelőző szabadcsapatok garázdálkodása Beregszászon, Szolyván, Munkácson és máshol rossz nyitánynak bizonyult. A folytatás sem volt kedvező. A zsidótörvényeket fokozatosan bevezették, a „nem tisztázott” állampolgárságúakat Kamenyec-Podolszkba hurcolták vagy kitoloncolták. A munkaszolgálat, a gettó és a deportálások végzetes tragédiát jelentettek a zsidók számára.

A háború után a pillanatnyi felszabadulást követte a szovjet uralom, az ateista diktatúra, s a vallásellenesség még erőteljesebben mutatkozott meg, mint nálunk. A templomokat, iskolákat bezárták, csak illegálisan működhetett némi zsidó élet. Fáspincékben, lakásokban tartottak istentiszteletet, vándortanító oktatta titokban a gyerekeket a betűvetésre; nem csoda, hogy aki tehette, külföldre távozott. Így Magyarországra, később Izraelbe, Amerikába.

A külföldre távozottak – Amerikába például – szép templomot építettek, többek között a munkácsiak számára. Ugyanezen a néven, Munkács vagy Minkács, de semmi esetre sem nevezik Munkacsevónak. Erre még visszatérünk.

Talán időzzünk még egy kicsit ezen városnál. Halmos könyvének új vonása, hogy a történelmi áttekintést és a megemlékezést, a nevek felsorolását túlélők, szemtanúk vagy funkcionáriusok visszaemlékezésével teszi élőbbé. A személyes élmény a hitelességet erősíti.

Az 1600-as évek derekán Schönborn grófja 12 svábbal és 1 zsidóval Munkács mellett községet alapított. Amikor a gróf uradalma Munkácsra is kiterjedt, nem kifogásolta, hogy a zsidók a városban telepedjenek le, sőt, 1774-ben megengedte a házak építését is. 1846-ban már 54 főnek volt saját háza, az 1848/49-es szabadságharcban 108 munkácsi zsidó vett részt a nemzetőrségben. 1841-ben megengedték, hogy a zsidók kialakítsák intézményeiket. Ehhez ingatlant vásárolhattak. A jámbor zsidó élet bevezetése terén a Spira családnak jelentős érdemei vannak. Speyerből származnak, innen a nevük. Az első Spira 1825 és 1829 között, viszonylag rövid ideig ténykedett a városban, az utána következők azonban már lényegesen tovább. A Lázárt (Chájim Eliézer) Sapira névvel illették tisztelői, mert az drágakövet, zafírt jelent. Némely cselekedetét vitatták, de azt nem, hogy nagy egyéniség volt. Beszédeiben hangsúlyozta a sábesz megtartásának fontosságát. Halála után veje, *Baruch Rabinovits* vette át a vezetést, de mivel nem magyar állampolgár volt, kitelepítették. Nagy összefogással sikerült Budapestre hozni. Harcosabb felfogást tanúsított, mint apósa, és a világi iskolákat sem vetette meg. (Munkácson még gimnázium is működött, amit apósa nem nézett jó szemmel.) A háború után nem ment vissza Munkácsra, külföldön, Brazíliában, majd végül Petách Tikva mellett tevékenykedett. A munkácsi hívek túl modernnek találták, de a fia Boro Parkban folytatja a nagyapa szellemiségét, hogy „ne száradjon ki a forrás és ne fonnyadjon el a fa”.

Mint már említettük, Munkácson a zsidótörvények deportálást és munkaszolgálatot hoztak. Sajnos a magyar csendőrök még brutálisabbnak bizonyultak, mint a németek, ezt hangsúlyozni ma is érdemes. A sárga foltot már akkor bevezették, amikor az hivatalosan még nem jelent meg rendeletben. Azt is említettük, hogy a háború utáni másfajta diktatúra nem tűrte a vallást, ezért a túlélők közül is kevesen maradtak a városban. Most visszakaptak a rendszer- és országváltás után imaházakat, van mikve, kóser étkezésre lehetőség, két hitközség is működik, azonban tisztelet erőfeszítésükért, de aki ismerte a régi Munkácsot vagy olvasmányai alapján el tudja képzelni az ottani életet, annak az egykori szovjet parodista szállóigévé lett mondata jut az eszébe: „Válámi ván, de nem áz igázi.”

(A teljes cikk a mazsihisz.hu oldalon olvasható.)

Talán... talán – mégis... mégis

Egy kiállítás margójára

Gál Juli az Új Élet 2009. október elsején megjelent „Buchenwald elfeledett asszonyai” című cikkében meglehetősen szkeptikusan ítéli meg a vándorkiállítás várható látogatottságát Békásmegyeren. A holokausztagadók, akiknek meg kellene nézniük a tárlatot, el sem mennek, „s ha mégis, ezt is, mint minden eredeti dokumentumot, »holokamunak« deklarálják majd. Talán, talán valóban a gyerekek, a tíz éven felüliek...”

Alapvetően igazat kellett adnom a szerzőnek. A kiállítás egyik kurátoraként azonban azt a feladatot kaptam, hogy minél több diákcsoportot szervezzek. Nem futamodhattam meg. A tárlat előző helyszíne, Debrecen szintén nem kecsegtetett hiú reményekkel: egy osztály sem nézte meg a kiállítást. Nagy levegőt véve eltökéltem hát, Budapest határán másképp lesz ez. Levelek sokaságát küldtem el, mellékelve egy pályázati kiírást is. Nem érkezett válasz. Ekkor személyes kapcsolataimon keresztül kezdtem házalni. Legnagyobb meglepetésemre közeli ismerőseim sem biztattak. Rossz az időpont, a diákok ősszel kirándulnak, a végzősök táncpróbára járnak, az igazgató nem engedi el a diákokat délelőtt, délután viszont nem várható el, hogy mozduljanak, a nyolcadikosok és a tizenkettedikesek csak tavasszal foglalkoznak az anyaggal, a múzeumi nap a második félévben lesz, a zsidó iskolások nem terhelhetők egy ilyen kiállítással. Egy asszony pedig biztosított: várhatom, hogy evangélikus templomba zsidó látogatók érkezzenek.

És mégis, mégis: a Mókus utcai zenei tagozatos iskolában feltétlen támogatásáról biztosított az igazgatónő. Először 32 diák érkezett, majd délutánonként, szabad elhatározásból jöttek a gyerekek. Az Óbudai Gimnáziumból annak a tanárnak biztatására jelentkeztek a diákok, aki minden évben elviszi az iskola tanulóit Auschwitzba. Tanáruk megbetegedett, ők mégis eljöttek REGGEL 7 ÓRÁRA. Egy osztályt sikerült megnyerni a Veres Péter Gimnáziumból. Érkezett egy kicsi, ám lelkes csoport az óbudai református gyülekezetből. Főiskolások és egyetemisták három helyről jöttek.

A másfél hónap két különleges pontja a NÜB (Nácizmus Üldözötteinek Bizottsága) szervezésében érkező túlélők élénk csoportjának és a penigi altábor egyik túlélőjének, *Deutsch Rózsának* látogatása volt. A diákok egy részének nem jutott ülőhely, földre tett párnán hallgatták az előadót.

Röviden: egy-egy elszánt tanár akármilyen áldozatra kész, a gyerekek pedig követik, ha nem is egyforma lelkesedéssel. Ehhez persze az igazgatók pozitív hozzáállása is elengedhetetlen. A többség viszont tudomást sem vesz a hívásról. Elvből, fásultságból vagy közönyből? Jó volna az arányoknak utánajárni.

A diákok viselkedése

A diákok többsége érdeklődéssel hallgatta a vezetést, a feladatlapok inspirálóan hatottak rájuk. A dolgok mélyére durván 20–30 százalék hatolt. Ezek a diákok arról számoltak be, hogy tudatosodott bennük: a téma fontos számukra. Többen készek mutatkoznak arra, hogy tovább olvassanak. Sokakat megfogott *Fahídi Éva* emlékezése és persze a többi hanganyag, a fényképek. Az egyik középiskolás fiút idézem a Veres Péter Gimnáziumból:

„Én azért látogattam meg ezt a kiállítást, mert kötelező volt, és magamtól nem is igazán jöttem volna, de úgy gondolom, hogy megérte, és megérte volna magamtól is... hasznos dolog látni és elképzelni, hogy a mi megszokott, kényelmes világunkon kívül mik tudnak, mik tudtak megtörténni ugyanolyan emberekkel, mint mi vagyunk.”

Egy-egy diák viszont csak lézengett a templom padjai között. Kérdésemre, miért nem néznek alaposabban körül, azt válaszolták, nem akarják, hogy megérintse őket a kiállítás. Aztán némelyek mégis belehallgattak valamelyik elbeszélésbe... Nem tudhatjuk, mi indult el bennük. A tanítás a mérhetetlenbe vetett reménység.

Melyik korosztály a legfogékonyabb?

Úgy tűnik, a 13 és 16 év közötti korosztály a legnyitottabb a vészkorszakkal szemben. A 17–18 évesek ellenállóbbak, inkább ironikusan, distanciával állnak a témához. Sok diákot a fikciók világa, a műborzalmak jobban izgatják, mint a valóság, amelytől inkább elzárkóznak.

A pályaművekről

A „Sunt lacrimae rerum – Van a tárgyaknak könnyük” című kiírásra nyolc pályamű érkezett. Az első díjat *Szendrő Veronika* „Képek és képzetek” című esszéje, valamint az ehhez kapcsolódó könnysorozat kapta.

Folytatás?

A kiállítás elindított valamit, amit folytatni kellene. A tárlaton járt túlélők várják a diákcsoportokkal való találkozást akár a templomok terében, akár az iskolákban. Meg kellene ragadni az alkalmat, amíg nem késő.

Dr. Gombocz Eszter

Tallózás egykori zsidó újságokban

A toponári zsidó banda

2.

Folytatjuk tallózásunkat a Libanon című tudományos, irodalmi és művészeti folyóirat 1941. VI. évfolyam 4. számában, mely Izsák száraz fája címmel *Beke Ödön* tanulmányát közli a magyarországi zsidó „cigányzenészekről”.

Az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat 1910-es Évkönyvének 200. oldalán L. Schlosz: Magyar zsidó cigányok című érdekes dolgozatát olvashatjuk. Erre hivatkozik *Lakatos Lajos* is, akitől Beke Ödön idéz. Lakatos megemlíti, hogy „régi zsidó bandák működtek még Kaposvárott, Nagykanizsán, Érsekújvárott, Lakompakon”, továbbá jelentős elismerésnek örvendett *Finaly Ansel* bandája, mely, mint a nádori udvar házi zenekara, rangban a legelsők között állt.

Toponár falu híres zsidó „cigányai” közül kettőnek a nevét is megtudjuk. Ha az Országos Levéltárban őrzött Somogy megyei zsidóösszeírásban búvárkodunk, *Ábrahám Stentzinger* és *Sámuel Bárány* neve mellett megtaláljuk a „Musikus” szót. Ha visszább megyünk az időben, akkor az Országos Levéltár 1770-es és 73-as összeírásában több keszthelyi zsidó muzsikus nevét olvashatjuk, úgymint: *Oberszem* (vagy *Obersohn*) *József, Mayer Benedek, Moyser Benedek* és *Vak József,* valamint a *Grűnwald* és a *Gelsinger* családok, melyeknek férfi tagjai közül többen a keszthelyi Festetics-féle zeneiskolában tanultak. Ha ez igaz, akkor az is igaz, hogy a zsidó zenészek körében már kialakulóban voltak a dinasztiák. Beke Ödön a tanulmány megírásának idejében még élő és hivatását betöltő keszthelyi főrabbira, *dr. Büchler Sándorra* hivatkozik, akinek a birtokában több, a keszthelyi és környékbeli zsidóság történetét dokumentáló „erekkye” is volt. Ilyen volt például az a szerződés is, melyet a keszthelyi hattagú zsidó banda tagjai 1812-ben kötöttek, és „melyet a főrabbi úr szívességéből szószerinti fordításban közölhetünk” – írja Beke. Íme:

„A lent keltezett napon mi alulírottak önszántunkból, minden kényszer nélkül megegyeztünk az itteni keszthelyi hitközség elöljárósága előtt, vagyis Meir klezmer és testvére Bendet klezmer, és az ő egész társaságuk, mely a muzsikusbandához tartozik, megállapodott abban, hogy a mai naptól kezdve örökre együtt maradnak, hogyha a társaságtól valaki, isten ments, megbetegednék, és nem tudna játszani, akkor a társaság köteles minden időben az illetőnek a részét kiadni, és hogy egyik sem fogja kizárni a másikat a társaságból, önként azonban bármelyikük elhagyhatja azt. A megállapodás létrejött ma, a hét első napján (vasárnap) Sziván hó 13-án, a teremtés 5572. évében (polgári időszámítás szerint 1812-ben). És igazolásul aláírjuk kezünk aláírásával ama büntetés kikötése mellett, hogy a megállapodás megszegője 100 aranyat köteles kifizetni a megtartók részére az Urasságánál – emeltessék az ő dísze – és hogy a megszegő elveszti a hitközségnél jogait. Létrejött itt Keszthelyen az említett napon. A kicsiny Meir, fia Majse Judának, Isten nyugosztalja. A toll átadása után: a kicsiny Bendit, fia Majse Judának, Isten nyugosztalja. A toll átadása után: a kicsiny József, fia Noahnak, Isten nyugosztalja. A toll átadása után: a kicsiny Léb, fia Sélignek, Isten nyugosztalja. A toll átadása után: a kicsiny Chaninó, fia Jákobnak, Isten nyugosztalja. A toll átadása után a kicsiny Michoél, fia Józéfnak.”

A banda hat tagjának neve után néhány sorral lejjebb a hitközség hat elöljárójának aláírása következik, élükön az akkori elnök: *Baron Izsák.*

„Icig, fia Aharonnak, Hersch Micke, Nótá Gersaun, a kicsiny Dávid Deutsch, a kicsiny József Prág, a kicsiny Icig, fia Szendernek.”

Ha a szerződés lapját megfordítjuk, a túloldalon egy zenei est „programfüzetét” láthatjuk felvázolva. Különféle változatokban, sorrendekben tűnnek elénk a műsorszámok. Fogalmat nyerhetünk a zenészek felkészültségéről, talán egy kicsit ars poeticájukról és tehetségükről is. Az a bizonyos repertoár, melyet terveztek, tervezgettek, talán elvitatkozgattak rajta az összeállítás közben, világosan mutatja, hogy nemcsak „cigányzenészek” voltak, hanem legalább annyira szalonzenészek is, illetve ha kellett, ilyenek is, meg olyanok is: Stimme, Klavier-Noten (oldalt javítva: Klaviren-Noten-Lesen), Machat, Chasanut s’liach-cibbur (áthúzva: a. m. kántori, előimádkozói), Music, Technisierung, Polischer Gesang, Walzer, Konzert stb. Ha a kétszáz évvel ezelőtti zenekarok zenei hangzását próbáljuk elképzelni, felidézni önmagunkban, kétségtelenül a mai cigányzenéből, a mai szalonzenéből és a mai klezmerből kell összeraknunk ezt a hangzást. Mint Beke Ödön írja: „A nagykanizsai hitközség elfogadta a Sulzer-féle egyházi énekek egész sorozatát azzal a bővítéssel, hogy egyházi vonós-zenekart szervez. 1829-ben megbízta karnagyát, *Knöpfler Józsefet,* hogy tíz vonóshangszert vásároljon Bécsben, és tanítson be tíz kanizsai zsidó muzsikust az egyházi énekek kíséretére.” A mai értelemben hangversenysorozatnak is nevezhető templomi zenei életnek ez a formája 1845 sátoros ünnepének utolsó előtti napjáig tartott, amikor először szólalt meg a templomban a tanulmány megírásának idejében, 1941-ben még működő, kétmanuálos, pedálos orgona. „1845 óta ezek a templomi zenészek világi zenészekké vedlettek át. Kezdetben Knöpfler József brácsás volt a karmester, később pedig *Grünbaum József,* aki neves prímhegedűs is volt. A zenekar tagjai voltak még: Grünbaum kürtös, Weisz trombitás, Szamek klarinétos és fuvolás, Geiger nagybőgős és üstverő cintányéros.” Ők már keringőket is játszottak Suppé, Offenbach, Lanner operettjeiből, részleteket adtak elő a Hunyadi Lászlóból vagy Bellini, Donizetti és az ifjú Verdi olasz operáiból, meg Gounod 1859-ben hazánkba eljutott Faustjából, és persze bármely pillanatban készen álltak a magyar nemzeti érzést kifejező Himnusz és Szózat lelkesítő interpretálására is.

Goldmark Szimha Rubén keszthelyi kántor gyakran látta vendégül házában a klezmereket. Élvezte erőteljes, kifejező stílusukat, zenéjük változatos hangzását, melyben az ősi zsidó zene akkordjai ugyanúgy fellelhetők voltak, mint a komor és súlyos magyar verbunkos muzsikáé. A mendemonda szerint fiának, *Goldmark Károlynak,* a Sába királynője szerzőjének első és egyben a legmeghatározóbb zenei élményei a banda által „elhegedült” zsoltárénekek voltak.

A Kiegyezés és az emancipációs törvény életbelépése után a zsidó „bandák” egyre inkább elvesztették jelentőségüket. A zsidók a számukra megnyílt világban más pályákra készülődtek, és bár a zenei életben szép számmal maradtak továbbra is, feladták a „bandázást”. Először beolvadtak a cigányzenekarokba, a nagykanizsaiak például *Darázs Miksa* és *Torma Tóni* bandájával egyesültek, de ez a kapcsolat nem volt tartós. A nyolcvanas évek elején az utolsó zsidó „cigányprímás” is letette a hegedűt. Ebben az értelemben helyénvaló Beke Ödön megállapítása, miszerint Grünbaum József volt az utolsó klezmerzenész Magyarországon...

Beke Ödön alapos, mindenre kiterjedő tanulmánya, mely a Libanon című folyóiratban jelent meg 1941-ben, így folytatódik: „Ezeket az adatokat *Winkler Ernő dr.* nagykanizsai főrabbi úr felesége, *Munkácsi Noémi* úrnő, *Munkácsi Bernátnak,* a nagy magyar nyelvtudósnak és etnographusnak a leánya, a következőkben volt szíves kiegészíteni: A kanizsai zsidó banda tagjai művelt, zeneileg jól képzett emberek voltak. A legtöbbjük zenetanítással is foglakozott. Világlátott, nevezetes zenekar volt. Hírt és dicsőséget szerzett nemzetének és felekezetének. Fejedelmi udvarokban, így *Viktória* angol királynő, és a belga király előtt is játszottak. Érdekes szerep jutott a bandának az 1866–67-i olasz háború alkalmával. A kanizsai 48. gyalogezred zászlaját mikor a győzelmes custozzai ütközetbe vonult, a zsidó banda muzsikája kísérte végig a városon. (...) ...jutalmul a ferencrendi barátoktól fejenként egy-egy »koszoskorsó« bor járt ki. A »koszoskorsó« mindmáig a nép nyelvén zománcozatlan cserépkorsót jelent. Űrtartalma két pint volt...” – fejezi be nagyszerű tanulmányának első részét Beke Ödön, a szakmai körökben is nagynevű, 1964-ben Kossuth-díjat kapott finnugor nyelvészprofesszor, aki mint nyelvjáráskutató, a dunántúli falvakban végzett gyűjtőmunkája során szerezte az értékes információkat és tette közzé azokat a Libanonban 1941-ben.

(Folytatjuk)

Magén István

Májsze fin Akaci gasse

Akácfa utcai történet

A 30-as években járunk. Egy budapesti Akácfa utcai ház második emeletén ortodox kis templomocska (sül) működött. Fehér csipkefüggöny választotta el egymástól az imádkozó férfiakat az asszonyoktól. De azért a csipkéken keresztül is láthattak valamit az asszonyok a szertartásból, és hát persze azt is hallhatták, ki mennyit snóderolt a férfiak közül. Zömmel ortodoxok jártak ide, de azért néha-néha megjelent a templomban a neológ háziúr is, feleségével és leányával. És időnként felbukkant egy csodabogár is, Fenyvesi Lajos. A nyomdászfiú a közeli Kertész utcában lakott, és évente pontosan kétszer, jom kippur este és másnap délelőtt, felkereste az imaházat. Nagyon lelkes szocdemes volt, és bebeszélte magának, hogy mozgalmi feladata minél több vallásos zsidó embert megagitálni a szocdem elveknek.

A templomban mindenki ismerte őt, volt, aki egy vicces fiatalembernek, és volt, aki egyszerűen csak mösügének tartotta.

Megszólította a férfiakat – ortodox templom lévén, az asszonyok közelébe persze nem juthatott –, és szóba elegyedett velük. Így kezdte:

– Ne haragudjon, hogy éppen a templomban szólítom meg, de megengedné, hogy néhány szóval ecseteljem a Szociáldemokrata Párt ideológiáját?

A legtöbben persze nem is válaszoltak, csak dühösen a kezüket rázták, és összeszorított szájukhoz tartották mutatóujjukat, esetleg még azt is suttogták, hogy „sá”, jelezve ezzel, most olyan imát mondanak, ahol nem szabad megszólalni.

Olyan is akadt azonban, aki hajlandó volt szóba elegyedni vele.

– Engem nem érdekel a politika. Minden politikus gazember, legyen az szocdem vagy Vázsonyi-féle.

– De hát nem gondolja, hogy ezzel a Weisz Manfréd és az Eszterházy szekerét tolja?

– Nem tolok én semmiféle szekeret, örülök, ha megélek ebben a nagy córeszben.

Lali az egyik jom kippur este meglátta a háziúr leányát a lépcsőházban, amint szüleivel együtt a harmadik emeletről a második felé lejtett. Rögtön megtetszett neki a gyönyörű leány, és természetesen szeretett volna vele megismerkedni. De hogyan? Figyelembe kellett vennie, hogy az az átkozott félfeudális kor, amiről írok, egy olyan bemutatásos világ volt. Nem leszólításos. A fiatalokat bemutatták egymásnak, így ismerkedtek.

Lali megoldotta a problémát.

Kol Nidré este megfigyelte, hogy a leány a kistemplomban közvetlenül a függöny mellett ült. Másnap ő is a mellette levő sorban foglalt helyet, közvetlenül a függöny mellett.

A leány lapozgatott a kezében lévő imakönyvben.

– Hölgyem, bocsánat, hogy megszólítom – indult a projekt –, tudna esetleg nekem segíteni? Egyébként Lajosnak hívnak.

– Én Irén vagyok. Miben segíthetek?

– Látom, hogy éppen lapozgat az imakönyvben. Van egy nagy problémám, nem tudom, éppen hol tartanak, esetleg megmondaná? Most valahogy nem ismerem ki magamat a sok héber betű között.

Aki nem ismerné közelebbről a fiút, ebből a szövegből azt hihetné, máskor folyékonyan imádkozik, csak ma valahogy lámpalázas. Pedig dehogy is!

A leánynak se volt fogalma arról, hol tartanak.

Irén udvariasan válaszolt:

– Sajnos én nem tudom, de várjon, megkérdezem a nagymamámat.

A leány megkérdezte, és így a fiú megtudhatta, a 128. oldalon.

De most hogyan tovább?! Mert ha, mondjuk, rendszeresen, minden héten péntek este és szombat délelőtt mindketten ide járnának imádkozni, akkor fokozatosan előre lehetne haladni, a társadalmi konvencióknak megfelelően, és előkészíthetnék a „nyílt színen” történő találkozást is. De a mi esetünkben mindketten csak „1–2 napos zsidók”! (Tehát olyanok, akik évente csak 1–2 napot járnak templomba.) Ebből az következik, hogy most akkor egy teljes esztendőt várjanak a következő jom kippurig?! Valamit ki kellett találni.

– Sok-sok minden van ebben az imakönyvben. Még a 20. század emberének is érdekes. Jó lenne ezt részletesebben is megbeszélni, de hát manapság nincs kivel.

Lajos, Lajos, te kis huncut szocdemes! Te nem az imakönyvekben foglaltakról, hanem az osztályharcról, Marxról és Engelsről szoktál beszélgetni. Ez nem a te szerepköröd.

– Bizony-bizony, nincs kivel, mindenkit csak a világválság utóhatása érdekel – fontoskodott a leány.

Most a fiú következett. Ez már a végső attak volt. Hirtelen nagy elhatározással így szólt:

– Hogy mi is van az imakönyvben, ezt így a függönyön keresztül nem lehet megbeszélni. Tudja mit? Találkozzunk holnap du. 1/2 6-kor az Erzsébet téri kioszk előtt. Ott mindent megbeszélünk.

– Rendben van. Ott leszek. És hogy megismerjük egymást, egy imakönyv lesz a kezemben – csillogtatta jó humorát a leány.

Remekül haladnak a dolgok. Úgy látszik, a leánynak is tetszhetett a fiú.

Így kezdődött a flört, és chászenével végződött. A kis templom közönsége mindezt csak utólag, a leány szüleitől tudta meg. Mert többet senki nem látta sem a leányt, sem a fiút. Valahogyan eltűntek a környékről. Fogalmam sem volt, mi történt velük a vészkorszak során.

A rendszerváltás után, 92-ben, kint jártam az USA-ban. Az egyik péntek reggel elmentem egy kis sülbe a Boro Parkban. Ott imádkozott egy öreg, szakállas, strámlis ember. Ránéztem, és valahogy rögtön felötlött bennem, ezt a férfit én valahonnan ismerem. Imádkozás után hozzáléptem, és megkérdeztem:

– Maga véletlenül nem budapesti származású?

Ízes magyarsággal válaszolt.

– Dehogynem, ott születtem és éltem le az első 24 évemet. Amikor megsejtettem, hogy mi vár a zsidókra, feleségemmel együtt kalandos úton kijöttem ide, az Államokba.

Hirtelen leesett a tantuszom. Tudom, ki ez az ember. De kellett még egy ellenőrző kérdés.

– Mond magának az valamit, hogy Akácfa utca?

– Hát persze, hiszen ott ismertem meg a feleségemet.

Most már csak játszadoztam. Biztos voltam diagnózisomban, de brillírozni akartam.

– Nézzen csak a szemembe. Én most mindent el fogok mondani magáról. És kérem, bólogasson csak, ha úgy van, ahogy mondom.

Szóval... a feleségével történő megismerkedésük az Akácfa utcában, egy fehér csipkefüggönyön keresztül történt... – közben sűrű, nagy-nagy bólogatás –, egy kis templomban... és még azt is tudom, hogy maga nyomdász.

– Hát ezt a sok mindent maga honnan tudja?

– Én is abba a templomba jártam, ott ültem maga mögött, és mindent láttam, hallottam. De meséljen még magáról, nagyon érdekel.

– Szóval kijöttünk ide a feleségemmel, és egy chószed közösség oltalma alá vett bennünket. Minden jiddiskájtra megtanítottak. És miután jól megtanultam héberül, héber nyomdájukban a szakmámat végeztem. Feleségem pedig nevelte gyerekeinket. Hét gyerekünk lett, 52 unokánk és 12 dédunokánk.

– És a kedves felesége, Irénke, hogy van? Hiszen rá is emlékszem.

– Ja, hogy hogy van a fraj? Most már főleg Rájzele a neve.

Beszólt jó hangosan a hátsó női ülések irányába:

– Rájzele, itt van Pesztről egy baldóver, aki ismer minket még az Akácfa utcai sülből.

Az asszony visszakiabált:

– Sólajm áléchem. Maradjon itt sábeszre, legyen a vendégünk. De várjon csak, péntek este is jöjjön, lesz finom gefilte fish.

Lehetett nem elfogadni a meghívást?! Én is visszakiabáltam jó hangosan:

– Rájzele, megyek. Csak a címet mondjad.

Rövidre fogom most már, nem mesélem el, mi mindennel kínáltak, csak annyit mondok: für alle jiddise kinder gezogt.

De valamit azért még elmesélek. A nagy szobájuk egyik sarkában megpillantottam egy elkerített kis részt, fehér csipkefüggönnyel elválasztva. Megkérdeztem:

– Ez ott meg micsoda?

– No hát ez az, amiről már maga is beszélt. Az Akácfa utcai csipkefüggöny. Most már családi emlékmű. Utódaink lássák, honnan jöttünk és hová érkeztünk. Szóval a mi családunkban ez úgy van, hogy miután a sádchenek már mindent elintéztek, és már biztos a chászene, csinálunk itt egy kis előchászenét, persze az eljegyzés után, idejön a fiam, a leányom, az unokám... szóval, aki éppen chászene-soron van, és helyet foglalnak a sarokban, egy kis széken ül a chószn, mellette ugyancsak egy kis széken a kále, közöttük a csipkefüggöny, mindkettőjük kezében egy sziderli a 128. oldalon kinyitva, és akkor azt kérdezi a fiú a leánytól (ha mondjuk éppen Ráchelének hívják a leányt), természetesen jiddisül és magázva, ami mifelénk nagyon ritka dolog:

– Ráchele, nem tudja véletlenül, hol tartanak a davenolásban?

A válasz minden esetben:

– Várjon, megkérdezem a nagymamámat.

Ilyenkor mindenki kacag, hahotázik, kisgyerek és aggastyán önfeledten futkároz a szobában és kiáltja jó hangosan: „Várjon, megkérdezem a nagymamit, a nagymamát.” Közben szól a klezmerzene, és énekelünk, táncolunk.

Akkor most már mindent tudok. Átöleltem rev Joszef ben Jánkelét, a Lalit (Irénkét persze nem mertem), és sok-sok „Bleibt gezünd” kíséretében távoztam lakásukból.

Ungár Richárd

GIORA SHARON FŐKÁNTOR

Takács néni

Valahányszor ellátogatok a kaposvári zsidótemetőbe, megállok egy bizonyos sír mellett, és imát mondok. A sírkőfelirat tudatja, hogy ott *Takács Vendelné* nyugszik. Emlékeim azonnal visszavisznek az 1950-es évek elejére, vissza a gyermekkorom legkorábbi szakaszáig. Ott látom magam a kaposvári templomudvarban, az volt az én birodalmam, ahol mindig gyönyörűnek éreztem a gyakran nem éppen rózsás időket. Marika, Krausz főrabbi úrék kislánya volt a játszótársam, elválaszthatatlan pajtásom. Amióta az eszemet tudtam, az életemhez, a környezetemhez hozzátartozott Takács néni, a kaposvári hitközség évtizedeken át volt házfelügyelője, a templom gondozója, rendben tartója.

Én, aki eddig főleg rabbikról, kántorokról, énekesekről és vallási eseményekről írtam visszaemlékezést, miért veszem most tollamra ezt az egyszerű asszonyt, aki nem volt híres, befolyásos személy, élete nem bővelkedett kiemelkedő, látványos eseményekben? Ki volt ez az asszony, ez a Takács Vendelné?

Alacsony, kicsit zömök alakja ugyanúgy hozzátartozott a templomudvarhoz, mint bármelyik épület vagy fa, nélküle a kép nem volt teljes. Jelenléte a rendet, a gondosságot, a törődést jelképezte. Mindig sötét ruhát, fekete fejkendőt viselt, és mindenki Takács néninek hívta, talán még a nála öregebbek is. Lehet, hogy nem is volt olyan idős, de mindig annak hatott. Nem emlékszem senkire Kaposvárott, aki őt fiatalnak ismerte volna, pedig fiatalon került a zsidó iskolához mint afféle mindenes, aki törődött a gyerekekkel, öltöztette, etette, gondozta őket, főként a kicsinyeket. Vigyázott az igazgató gyermekeire is. Később már nemcsak az iskolára felügyelt, hanem a templomra és annak egész környezetére is. Férje, *Takács Vendel* egyszerű, megkeseredett munkásember volt, aki a 30-as években önkezével vetett véget az életének. A ma élő kaposváriak Takács nénit már csak özvegyként ismerték.

Nem létezett olyan esemény a hitközség vagy annak funkcionáriusai, tagjai életében, amiből Takács néni ne vette volna ki a részét. A péntek esti és szombati istentiszteletekhez mindent ő készített elő, és onnan soha semmi nem hiányzott. Ott volt Takács néni a peszachi nagytakarításkor és a közös Széder előkészítésekor is. Ő díszítette fel virággal a templomot S'vuosz ünnepére. Ő gondoskodott róla, hogy az őszi ünnepek előtt a tóraszekrény függönyét, az előimádkozói asztal és a szószék takaróját hagyományos fehérre cseréljék ki. De ő volt az is, aki Marika és az én születésemkor is segédkezett. Télen születtem, a B'risz január hónap egyik fagyos, hideg reggelén volt. Takács néni egész éjjel fűtött, vigyázott, hogy ki ne aludjon a tűz, elég meleg legyen, mire jönnek reggel az eseményen részt vevő hittestvérek. Azt mesélték, hogy rendkívül hangos sírásomat hallva megjegyezte: Na, ebből kántor lesz.

Sajnos nem ismertem a nagyszüleimet, ők már a születésem előtt elhunytak. Számomra a „nagymama" megtestesítője Takács néni volt, aki valóban egy nagymama szeretetével, aggódásával és néha erélyével törődött velem. Étvágytalan, válogatós gyerek voltam, de ha ő tette elém az ennivalót, szó nélkül megettem. Mi, gyerekek, szerettük és respektáltuk őt, talán jobban, mint bárki mást. Taki mamának hívtuk. Ha az általa gondozott virágágyakba léptünk, hangos szavakkal kergetett ki minket onnan, kezében a seprűvel. Féltünk is tőle, pedig soha egyikünket sem bántotta csupán rendet tartott, és figyelme mindenre kiterjedt.

Amiről a következőkben írok, azt az ő elbeszéléseiből és a régi kaposváriaktól tudom. Amikor a gettózás elkezdődött, sokan mentek hozzá, hogy mint keresztény, őrizzen meg dolgokat, hogy ne kerüljenek illetéktelen kezekbe. Mondanom sem kell, hogy mindent visszakaptak, ami megmaradt, amit valamilyen módon nem találtak meg és nem raboltak el tőle a nyilas banditák.

A deportálás megindítása előtt, amikor a város már a német megszállók és a velük együttműködő, őket mindenben készséggel kiszolgáló magyar csendőrség kezén volt, Takács nénit kitették a zsidó iskola épületében lévő szerény kis otthonából, és a sakter vágóhelyiségét jelölték ki számára lakhelyül. Keresztény volta némi bizalmat keltett a pribékekben, persze meg is félemlítették, így azt gondolták, majd együttműködik velük, de ő soha senkiről semmit el nem árult. Éjjel kihordta a templom ezüst kegyszereit, és azokat a vágoda mellett elásta. Neki köszönhető, hogy a felszabadulás után a kegyszerek megvoltak. Amikor a deportálás gyakorlati megvalósítására sor került, és a zsidókat felsorakoztatták a templom hosszú udvarán, Takács néni egyik üldözöttől a másikhoz lépett, ennivalót dugott a kezükbe, zsebükbe, főleg a gyerekekre volt akkor is gondja. Egy nyilas ezt meglátta, és a puskatussal olyat vágott bele, hogy a szerencsétlen asszony a földre rogyott, aztán ezt ordította felé: „Takarodjon innen, mert berúgom a sorba, aztán mehet a zsidajaival!"

A deportálás poklából visszatérő zsidók első mentsvára Takács néni volt. Azonnal hozzáfogott, hogy a templomot és környékét rendbe tegye. Azon volt, hogy a nincsből, a semmiből is juttasson azoknak, akik túlélték a szörnyűségeket és hazajutottak. Amikor a hitélet újra megindult, Takács néni azonnal munkához látott. Krausz főrabbi úrral, Apámmal és a visszatért vezetőkkel együtt munkálkodott a hitközség fennakadásmentes működésének biztosításán.

Késő öreg koráig szolgálta a kaposvári zsidóságot. Soha keresztény templomba nem járt; megállt a zsinagóga hátsó padsorában, és ott imádkozott – a maga módján. Jaum Kipur közeledtekor közölte: Ő is böjtölni fog. A zsidó ünnepek előírásait, szokásait, rendjét azt hiszem, sok zsidónál jobban ismerte. Szerette, tisztelte a zsidókat, akik között az életének nagyobb részét leélte, és akik szerették, megbecsülték őt.

Amikor már munkaképtelen és beteg lett, a pécsi zsidó szeretetotthonban helyezték el Takács nénit. A kaposvári hitközség vezetői és *dr. Schweitzer József* akkori pécsi főrabbi rendszeresen látogatta. Pécsett jártakor Apám is felkereste. Akkor Takács néni már vak volt, de hangjáról felismerte Apámat, és azonnal azt kérdezte: „Főkántor úr, mi van a Gyurikával?"

Egyszer, amikor *dr. Török László* elnök és *Lipkovits Tibor* alelnök meglátogatták, különös kéréssel fordult hozzájuk:

„Engem soha senki más nem ismert Kaposváron, csak a zsidók, hiszen az egész életemet ott éltem le köztük. Temessenek engem a zsidótemetőbe, így legalább néha valaki megáll majd a síromnál."

A hitközségi vezetőket váratlanul érte a kérés. Próbálták vele megértetni, hogy a zsidótemetőbe csak zsidókat temethetnek. Takács néni azt mondta: „Beszéljenek a főrabbi úrral, és csináljanak valamit! Én ott szeretnék pihenni, oda tartozom."

Dr. Török és Lipkovits beszélt dr. Schweitzer főrabbi úrral, és arra az elhatározásra jutottak, hogy betérítik a zsidó hitre, hiszen ez az ő szabad akaratából történik. Ezután nem sokkal Takács néni megnyugodva, szívében békével hunyta le szemeit, tudva, hogy kívánságát teljesítik. Ott nyugszik azok között, akiket övéinek tekintett.

Vannak névtelen hősök, akiket nem sokan ismernek. Takács nénit nem választották be a Népek Jámborai közé, az ő emlékére nem ültettek fát Jeruzsálemben, nevét nem örökíti meg emléktábla... Takács néni a kaposvári zsidóság igaza és jámbora, lelkünkben kitörölhetetlenül él a neve. Soraim állítsanak örök emléket ennek az egyszerű, de jóságos és nemes lelkű keresztény asszonynak, aki jóban-rosszban mellettünk állt. Hálás szívvel emlékezünk rá mindannyian, akik ismertük és szerettük. A kegyelet imáit mondom el sírjánál, és az emlékezés köveit helyezem el rajta. Legyen békés a nyugalma!

CSOMÓS RÓBERT

Iskolapélda

Bizonyára meglepi a nyájas olvasókat, akik eddig többnyire zsidó folklorisztikus történetet hallottak tőlem, hogy ezúttal egészen más, a meséléstől eltérő publicisztikát kapnak. Mindegy, belevágok hát.

Valamelyik este egy nemrégiben alakult irodalmi kör vendége voltam, ahol egy antológia összeállításához gyülekezett lelkes társaság tagjainak bemutatkozó beszélgetése folyt. Illatos tea és jó kávé mellett naiv, de nem tehetségtelen alanyi költők, első kötetük kiadására váró, szárnyaikat próbálgató ifjú és korosabb prózaírók nem túl népes csapata egymás után, egymásnak, maguk között mondták el reményeiket, vágyaikat. A szép, összeillő, kétgyerekes házaspár a végére maradt. Kiderült, hogy a férj „csak" mint a pesti éjszaka sofőrje kísérte el az antológiába író magyar szakos tanárnő feleségét. Élve a lehetőséggel, megkérdeztem a szépasszonyt, vajon mit is tanít 14–18 év közötti, az iskolapadból kirepülni, az életre készülő tanítványainak? Választóvízként a sem némettel, sem törökkel (sem barnával, sem vörössel) meg nem alkuvó, úgy a fasiszták, mint a kommunisták által üldözött nagyszerű Faludy Györgyöt és ellenpéldaképpen Wass Albertet említettem.

A meglepő válasz az volt, hogy mindkettő benne van a tananyagban, és bár ő Faludyval szimpatizál, nemigen térhet el az előírástól. Akkor jutott eszembe egy történet, és el is meséltem. Mert a fiatalok tanítása, nevelése nem munka, nem kenyérkereset, hanem hivatás. A nevelőnek lehet, sőt néha kell is szembeszállni a hivatalos áramlattal.

Engem az a szerencse ért, hogy három éven keresztül a „szögedi író", Móra Ferenc unokája, Móra László volt tisztelt és szeretett osztályfőnököm. Ő tanította és ültette el szívünkben a magyar és a világtörténelem ismereteit, igazságait, szeretetét. 1943 zord decemberében Móra László, aki tartalékos zászlós volt, behívót kapott, és kivitték a keleti frontra. Helyét Kovách tornatanár úr vette át. Kovách, jól megalapozott kisebbségi érzésének lereagálására (úgy 155–160 „magas" lehetett), bősz antiszemita volt, nem átallott a tanulók közt is uszítani, különbséget tenni. Szerény személyemet különösen utálta, mert elméletének, hogy a zsidók mind lúdtalpasok és csököttek, élő cáfolata voltam. Lábkulcsolás nélkül, pillanatok alatt másztam kötélre, rúdra, villogtam a bordásfalon, brillíroztam a nyújtón, gyorsan és kitartóan tudtam futni, és a labdával szinte mindig a kosárba találtam. Ráadásul őt én parlagi módon Kovács tanár úrnak mondtam, mintha az apja holmi iparosember lett volna, ő pedig azokat szerette, akik valamilyen nyelvficammal élve, a ch-t hangsúlyozva Kováchnak tudták megszólítani. Egy alkalommal Kovách gúnyos kérdéssel fordult hozzám, miután a tornából felmentetteket különállította (valóban sok zsidó fiú volt közöttük, hiszen az iskola a VII. kerületben működött, és a szűk utcák szoba-konyhás, vizes lakásai „termelték" a göthös, asztmás gyerekeket, a zsebkendőnyi tereken pedig nemhogy lehetetlen volt focizni, de még egy snúrozásra, golyózásra alkalmas területért is öldöklő harc folyt a gyerekbandák között).

– Na, kiket állítottam ki, Csomós?

– Az osztály legjobb tanulóit, tanár úr!

Alig több mint két méterre álltam tőle, teljes erővel az arcomba akarta vágni a lószőrrel töltött nehéz „stukk" labdát, de én a levegőben elkaptam. Tornából én mindig az elégségest jelentő osztályzatot kaptam, de akár el is buktathatott volna, a torna nem volt főtantárgy, így nem utasíthatott osztályismétlésre.

Most hát, 1944 áprilisában, eljött a törlesztés ideje. A hátsó padokban különültetve, javarészt bukásra állva gubbasztott a „csillagos sereg", mikor váratlan meglepetésként éppen az osztályfőnöki óra közepén, egyenruhában, már hadnagyi rendfokozattal Móra László belépett a terembe. Rövid szabadságot kapott, de meglátogatta a fiait. Kitörő öröm fogadta.

Móra fellépett a katedrára, belelapozott az osztálykönyvbe, és döbbenten látta, hogy a csillagosok szinte mind, mindenből, amit Kovách átvett, bukásra állnak. Aztán a bávává vált, mukkanni nem merő Kovách előtt feleltetni kezdett, és jól láthatóan, tüntetően, piros ceruzával írta be a kitűnőt jelentő egyeseket.

Ezt a történetet meséltem el a kedves tanárnőnek... iskolapéldául.

Tisztelt Adományozó!

Köszönjük, hogy az elmúlt években adója 1%-ával ortodox hitközségünket és iskolánkat támogatta. Kérjük, idén is segítse adója 1%-ával a Magyarországi Autonóm Ortodox Izraelita Hitközséget (technikai száma: 0107), másik százalékával pedig az Amerikai Alapítványi Iskoláért Alapítványt **(adószáma: 19700557-1-42)**. Adományát előre is köszönjük. Magyarországi Autonóm Ortodox Izraelita Hitközség.

* * *

A Zuglói Talmud-Tóra Alapítvány Budapest ezúton köszöni a számára befizetett összesen 41 711 Ft-ot, mint a 2008. évre vonatkozó szja 1% utalását. Az összeget a chanukkai ünnepségre használtuk fel. Kérjük, idén is ajánlja fel személyi jövedelemadójának 1%-át részünkre.

Adószám: 18170696-1-42.

Az alapítvány az alábbi közhasznú tevékenységeket folytatja: szociális tevékenység, családsegítés, időskorúak gondozása, tudományos tevékenység, kutatás, nevelés és oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés, kulturális tevékenység. Felajánlását előre is köszönjük. Kurcz Tamásné kuratóriumi elnök.

* * *

A Veszprémi Zsidó Örökségi Alapítvány köszönetet mond mindazoknak, akik 2008. évi személyi jövedelemadójuk 1%-át az alapítvány mint közhasznú tevékenységet folytató szervezet részére felajánlották. Az így kapott 69 748 Ft-ot a veszprémi kulturális örökség védelme alatt álló zsidótemető felépítményeinek biztosítására és a temető gondozására használjuk fel, a kuratórium döntése alapján. Reméljük, hogy a 2009. évről beadott bevallásukban még többen fogják 1%-os felajánlásukat alapítványunk részére megtenni, amit előre is köszönünk.

Adószámunk: 18927467-1-19.

* * *

Tisztelt Adományozó!

Kérjük, hogy adójának 1%-ával támogassa a Magyar Hallássérült Zsidó Egyesületet (MHZSE), hogy minél több zsidó programhoz tudjunk segítséget nyújtani.

Adószám: 18055146-1-42
OTP-számlaszám:
11713005-20418083

Felajánlását előre is köszönjük.
Szigeti Györgyné elnök

Alapítvány a Magyar Zsidó Ifjúságért (Almazsi)

Alapítványunk a Hasomer Hacair fő támogatója.

Köszönjük, hogy 2009-ben adójuk egy százalékával minket támogattak. Kérjük ez évben is a támogatásukat, hogy minél több programhoz tudjunk segítséget nyújtani. Alapítványunk közhasznú szervezet.

Adószámunk: 18160855-1-42

Kőszegi Lajos kuratóriumi elnök

* * *

A Mazsihisz Szeretetkórházért Közhasznú Alapítvány kéri, hogy személyi jövedelemadójának 1%-áról az alapítvány javára rendelkezzen. Az alapítvány célja:

a Mazsihisz Szeretetkórházban a korszerű betegellátási struktúra kialakítása, az intézmény egészségügyi, rehabilitációs, ápolási tevékenységének támogatása, továbbá a kórház mindennapos működésének – a hitéleti követelmények megtartásának – folyamatos segítése.

Adószámunk: 18173503-1-42

Köszönjük a támogatását!

* * *

Kérjük, segítse személyi jövedelemadója 1%-ával a ma már igen idős Jad Vasem-kitüntetetteket, akik 1944-ben életük kockáztatásával zsidó üldözötteket mentettek meg.

Igaz Emberekért Alapítvány
Adószám: 18040094-1-42

Kérjük, hogy lehetősége szerint külön adománnyal is fejezze ki háláját a Jad Vasem-kitüntetettek iránt, a vészkorszakban keveseknél tapasztalt kimagasló emberségükért. Csekk napközben igényelhető a 341-1261 telefonszámon.

* * *

Tisztelt Adományozó!
Kérjük hogy adójának 1%-át a már 14 éve működő
Cödoko Zsidó Szoc. Nevelési és Kulturális Alapítvány
részére ajánlja fel.
Alapítványunk zsidó intézmények (kórház, szoc. otthon, klubok, oktatási intézmények) és a zsidó könyvkiadás támogatásával foglalkozik.
Adószám: 18049196-1-42.
Adományát előre is köszönjük. Az alapítvány kuratóriuma.

LAKÁS, ÉPÜLET FELÚJÍTÁSA

- Alpinista módon homlokzatjavítás, tetőfedés
- Festés, mázolás, tapétázás, csempézés
- Műszaki vezetés, árajánlat-készítés hitelfelvételhez is

FRANK (alapítva: 1892/1972)
Tel./fax: (1) 331-5743
E-mail: frank1063@t-online.hu
Munkadíjból 5% kedvezmény!

Gázszerelés

- Gázberendezések, gázvezeték új szerelés hatósági engedéllyel
  Időszaki kötelező ellenőrzése
  (2008. XL. tv. 89.§ [6])
- Vízóraszerelés
- Fűtésszerelés, fürdőszoba-felújítás

FRANK 1063 Budapest, Szív u. 28.
Tel.: (1) 331-5743, 06-30-932-3615

APRÓHIRDETÉS

VEGYES

Hittanoktatás a Hegedűsben (XIII. ker., Hegedűs Gy. u. 3.) minden csütörtök este fél hétkor. 06-20-311-9402.

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Fogorvosi rendelőm címe: XIII., Szt. István krt. 4. III. 1. Tel.: 320-4778, 06-20-496-2223, dr. Virág Péter.

Örömmel tudatjuk, hogy a Rabbitestület és a Mazsihisz vezetősége megállapodott David Goldberg mohéllal (Németország), aki zsidó fiúgyermekek körülmetélését vállalja. Amennyiben az Ön családjában ilyen szimchá (öröm) van, kérjük, jelentkezzen a Rabbiságon a 413-5580-as telefonszámon vagy a rabbitestulet@mazsihisz.com e-mailen keresztül, hogy a gyermeket Ábrahám szövetségébe felvehessük.

Kereskedő és becsüs ügynökség hagyatékot, gyűjteményeket ad-vesz. Tel.: 06-30-928-7792.

Könyvnyomtatás, füzetkészítés, színes nyomtatás, plakátnyomtatás. Messinger: 06-20-934-9523. www.rcontact.hu

Manikűr, pedikűr. Hívásra házhoz megyek. 06-20-551-4580.

Tóratekercsek, tfilinek és mezüzék számítógépes ellenőrzése és javítása. Farnadi-Jerusálmi Márk. Telefon: 06-70-932-8275, e-mail: sofer@sofer.hu, weboldal: www.sofer.hu

Farkas Zsolt vízvezeték-szerelés, gázkészülék-javítás, lakásfelújítás. Tel.: 242-2028.

Pöttyös bögréjétől a hagyatékáig felvásárolom, szemetét elszállíttatom, lakását utána összetakarítom. Harsányi Ildikó, 06-30-209-3463.

GYŰJTŐ VÁSÁROLJA magyar nemes festők műveit: Berkes Antal, Czóbel Béla, Deák-Ébner Lajos, Kádár Béla, Lotz Károly, Márffy Ödön, Molnár C. Pál, Scheiber Hugó, Szőnyi István, Vörös Géza stb. 06-20-476-7144.

24 m²-es üzlethelyiség kiadó a VII. ker., Síp utcában, hosszú távra. Érdeklődni lehet munkaidőben a 413-5568 telefonon.

Újlipótvárosban garzonlakás turistáknak kiadó. Tel.: 226-4109.

49 éves hölgy háztartásvezetést, bármilyen munkát vállal külföldön. 00-36-30-213-2972.

Fiatalember bármilyen ház körüli munkát vállal jogosítvánnyal, kevés angolnyelv-tudással, külföldön is. 00-36-70-382-9009.

Középkorú hölgy németnyelv-tudással háztartásvezetést (kósert is), idősgondozást vállal bentlakással, külföldön is, referenciákkal. 00-36-30-237-4859.

GYŰJTŐ vásárol magas áron: ezüsttárgyakat, cukordobozokat, gyertyatartókat, tálcákat, gyümölcstálakat, evőeszközkészletet (hiányosat is), zsidó kegytárgyakat stb. 06-20-476-7144.

KASTÉLYOK BERENDEZÉSÉHEZ vásárolok nagyméretű és kisebb festményeket, **EZÜSTTÁRGYAKAT,** 12 személyes evőeszközkészletet, cukordobozokat, gyertyatartókat, tálcákat stb. Kovács Margit és Gorka kerámiáit, herendi, meisseni, Zsolnay porcelánokat, régi álló-, fali- és asztali díszórákat, antik, barokk bútorokat, tabernákulumot, szekretert, reneszánsz dolgozószobát, bronz-, fa- és márványszobrokat veszek. (Hibásakat is.) Teljes hagyatékért első vevőként a legmagasabb árat fizetem, **KÉSZPÉNZBEN.** Díjtalan kiszállás, értékbecslés, vidékre is. **ÜZLET: I. KER., BATTHYÁNY U. 10.** (Mária térnél). **TEL.: 201-6188, 06-20-323-4104.** E-mail: kastelyberendezese@t-online.hu

Leinformálható, megbízható, 40 éves férfi heti 1–2 alkalommal főzést és takarítást vállal. 06-1-403-4951, 06-30-647-2969.

Órajavítás, antik órák teljes restaurálása, esetleg oda-vissza szállítással. Órák, elemek, csatok, óraszíjak (erős csuklóra is) nagy választékban. Tel.: 06-70-505-5620, napközben. VII., Garay u.–Murányi u. sarok, a Garay térnél. Jung Péter. Web: www.jungoras.hu

Autószerviz a Belvárosban. Teljes körű szervizszolgáltatás. Eredetiségvizsgálat. Műszaki vizsgáztatás azonnal. Hozom-viszem szolgáltatás. Garanciális autók szervizellátása. Nyitva: H–P 7.30-tól 17.00 óráig. Cégvezető: Weisz András. Telefon: 266-0053, 06-30-601-2540.

Lépcsőházak, irodák festését, pincék, padlások lomtalanítását, takarítását vállalom. 06-70-216-0234.

Külföldön élő idős hölgynek vagy párnak segítségére lenne egy megbízható, gyakorlott budapesti nő. Tel.: 285-5760.

Sokéves tapasztalattal igényes, felelősségteljes hölgy munkát vállalna becsületes, emberszerető családnál. Gyermekgondozás, ház és ünnepségek körüli teendők. Dél-Alföld, Budapest, de külföld sem akadály. 06-70-562-6202.

Befektetők, figyelem! Óbudán, a Szőlő utcában társasház építésére alkalmas, saját tulajdonú, 484 m² területű ingatlan eladó. Telefon: +36-20-995-5859.

Felhívás! Nagynéném, dr. Farkas Éva szerzetes nővér emlékének megőrzésére keresem azokat a túlélőket, akiket mint gyermekeket ő 1944/45 őszén-telén éjszakánként titokban mentett ki a gettóból, és kis Ford autóján vitt a Vincés nővérek Gellérthegyi rendházába (Ménesi út). Számuk 60 és 100 között lehetett. Subainé dr. Farkas Veronika, +36-30-269-2217, e-mail: subaine@freemail.hu

HÁZASSÁG

18 év tapasztalatával várom önt, amennyiben társra vágyik. Az emberi sorsok segítése, a társkeresés számomra hivatás. Nyugdíjasoknak kedvezmény. Elérhetőségeim: Györgyi asszony, 326-5989, reggel 8–10-ig, este 20–22-ig. E-mail: gyorgyi11@vivamail.hu

Nagybácsi 21/166 műegyetemista unokahúga részére társat keres „Kulturált szórakozás” jeligére.

„S nem is vágy lenni semmi más – Csupán jó honfiú.”

5770 – 2010

Ádár 28. 162 éve március 14.

EMLÉKEZZÜNK MEG EGYÜTT
A MAGYAR – ZSIDÓ SZABADSÁGHARCOSOKRÓL,
KIK ÉLETÜKET ÁLDOZTÁK A HAZÁÉRT!

MEGHÍVÓ

az 1848/49-es forradalom és szabadságharc 162. évfordulója alkalmából tartandó megemlékezésre

Program: *szavalatok, beszédek, a hősök leszármazottaival együtt névsorolvasás,* ***lovas*** **katonai tiszteletadás és díszlövés**, *a Kél málé kezdetű ima, koszorúzás, az emlékezés követeinek elhelyezése, Kádis ima az áldozatok emlékére, sófárfújás.*

Helyszín: Budapest VII. kerület, a Dohány utcai zsinagóga előtti tér

Időpont: *5770. ádár 28. – 2010. március 14. 10.00 óra*

A megemlékezést követően emlékműsor a Goldmark Teremben.

Program: Kiállítás, az 1848-as forradalom és szabadságharc írott emlékei – Tisztelgés a 162 éves forradalom és szabadságharc zsidó hősei előtt, versek, zenés kíséret, beszélgetés a leszármazottakkal, vendéglátás (sütemény, üdítő)

Helyszín: *1075 Budapest, Wesselényi u. 7. Goldmark Terem*

Időpont: *10.45 óra*

Tisztelettel kérjük az emlékezők közül a férfiakat fejfedő viselésére!

Elérhetőség: szabadsagharcos@freemail.hu, www.zsidoszabadsagharcos.com

A rendezvény szervezője: A Magyar - Zsidó Szabadságharcosokért Emlékbizottság

Legyen ez a nap is az összefogás – megbékélés – egyenlőség – testvériség napja, és gyertek el, hogy méltóképp emlékezhessünk és NE feledjünk!!!

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujelet@bzsh.t-online.hu
Főszerkesztő:
Kardos Péter
Olvasószerkesztő:
Gábor Zsuzsa
Kiadótulajdonos:
Mazsihisz
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 3120 Ft
Külföldre 5760 Ft/év
USA és Izrael: 6240 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám:
11707024-22118480
OTP SWIFT kód:
(BIC) OTPVHUHB
IBAN:
HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsekk: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(80)-444-444-es ingyenes zöldszámon.
Szedés: WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomtatás:

VESZPRÉMI NYOMDA ZRT.

ISSSN 0133-1353

Halálozások

Gyászol a szegedi hitközség. Az elmúlt hetekben két tagunkat vesztettük el. Elsőként Kozma György hagyott itt bennünket. 71 éves volt. A soá idején megjárta a poklok poklát. Amikor hitközségünk elöljáróságában ténykedett, tanácsai, gondolatai mindig építőek voltak.

Gyászolják: felesége, gyermekei, unokái és a hitközség tagjai.

Másodikként Izsák Sándor ment el. Ismerték a romániai Aradon, Izraelben és Szegeden. Az az ember volt, akire mindig lehetett számítani, ha minjánról volt szó. Míg egészsége engedte, gyakran állt az omed előtt. Hol előimádkozott, hol a máftirt bíztuk rá. Két évvel ezelőtt elveszette drága feleségét. Azóta nem volt önmaga. A fájdalom nagyon korán elszólította. Áldott legyen emléke!

IMAIDŐK

Templomok	Péntek este Márc. 5.	Szombat reggel Márc. 6.	Péntek este Márc. 12.	Szombat reggel Márc. 13.
Hősök	17.00	9.30	17.00	9.30
Frankel L. út 49.	17.30	10.00	17.30	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	17.30	9.30	17.40	9.30
Vasvári P. u. 5. (Iubavicsi)	17.30	9.00	17.30	9.00
Thököly út 83.	17.30	9.00	17.30	9.00
Hunyadi tér 3.	17.20	9.00	17.30	9.00
Bethlen tér 2.	17.30	9.30	17.30	9.30
Nagyfuvaros u. 4.	17.30	8.00	17.40	8.00
Rabbiképző-ORZSE (Bérkocsis u. 2.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	17.30	8.00	17.40	8.00
Alma u. 2.	17.30	8.45	17.40	8.45
Kórház (Amerikai u. 53.)	17.30	7.30	17.40	7.30
Páva u. 39.	18.00	9.30	18.00	9.30
Dózsa Gy. út 55.	18.00	9.30	18.00	9.30
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	18.00	9.00	18.00	9.00
Visegrádi u. 3.		9.00		9.00
Dessewffy u. 23.	17.30	9.00	17.40	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		8.45		8.45
Lauder iskola (Budakeszi út 48.)	18.00		18.00	
Pesterzsébet (Zamárdi u. 7.)	17.00		17.00	
Vidéken				
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	17.00		17.00	
Vác (Oberlander Endre tér 1.)	17.00		17.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	17.00		17.00	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	17.00	9.00	17.00	9.00
Debrecen (Pásti u. 4.)	17.20	8.00	17.30	8.00
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	17.20	8.00	17.30	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	17.10	8.00	17.15	8.00
Pécs (Fürdő u. 1.)	17.30	10.30	17.30	10.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	17.00		17.00	
Szombathely	17.00		17.00	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	17.00		17.00	
Nagykanizsa (Fő u. 6.)	17.00		17.00	
Keszthely (Kossuth L. u. 20.)	16.30		16.30	

NAPTÁR

Március 5. péntek	Ádár 19.	Gyertyagyújtás: 5.16
Március 6. szombat	Ádár 20.	Szombat kimenetele: 6.21
Március 12. péntek	Ádár 26.	Gyertyagyújtás: 5.26
Március 13. szombat	Ádár 27.	Szombat kimenetele: 6.31
		Újholdhirdetés
Március 15. hétfő	Ádár 29.	Jom kippur kátán
Március 16. kedd	Niszán 1.	Újhold

Programajánlat

MÁRCIUS

Generációk Klubja
(Hunyadi tér 3., félemelet)

8. (hétfő) 15.00: 3 órai tea. A zongoránál Szirmai Zoltán.
22. (hétfő) 15.00: Peszachi előzetes. Vencel György kántor a klub vendége.
A klubvezető kóser peszachot kíván hittestvéreinknek.
Az ünnep előtti utolsó torna, illetve a Down-szindrómások foglalkoztatója 18-án, csütörtökön lesz, a megszokott időpontban.

Spinoza Ház
(1074 Budapest, Dob utca 15.)

8. (hétfő) 19.00: A Guru
10. (szerda) 18.00: Lélek-kontroll Klub
11. (csütörtök) 19.00: Popper Péter estje
17. (szerda) 19.00: Leltár
18. (csütörtök) 19.00: Szakállszárító
20. (szombat) 19.00: Nő az időben
21. (vasárnap) 19.00: „Pár hét az egész”
22. (hétfő) 19.00: Orosz-zsidó dallamvilág
23. (kedd) 19.00: Bächer Iván és Gyabronka József estje
24. (szerda) 18.00: Szibériai est
25. (csütörtök) 19.00: Popper Péter estje
28. (vasárnap) 19.00: Yentl
29. (hétfő) 19.00: Címzett ismeretlen
30. (kedd) 19.00: Újlipócia
31. (szerda) 19.00: Heller Ágnes estje

Budai Micve Klub
(II. ker., Frankel L. út 49.)

6. (szombat) 19.00: Bíró Eszter és Fodo duókoncertje. Előtte beszélgetés Bóta Gábor vezetésével.
7. (vasárnap) 18.00: Vendégünk Gyurcsány Ferenc volt miniszterelnök, aki nemrég járt Izraelben feleségével, Dobrev Klárával, ahol a legmagasabb szinten fogadták őket. Ottani élményeiről, a kampányról és persze a közélet egyéb érdekes dolgairól kérdezi őt Kozma Levente.
21. (vasárnap) 19.00: Szabad egy táncra? Örökzöld dallamokat játszik zongorán Szirmai Zoltán.
28. (vasárnap) 10.00: Peszach előtti író-olvasó találkozó Nógrádi Gábor és Nógrádi Gergely írókkal. Várjuk az irodalomkedvelő felnőtteket és gyerekeket!
29. (hétfő) 19.00: Széderv acsora I.
30.(kedd) 19.00: Szédervacsora II.

Hírek, események röviden

– **Köszönetnyilvánítás.** Köszönöm mindazoknak, akik férjem elvesztésekor gyászomban osztoztak. Réti Ági

– **A NÜB** Bergen-Belseni Táborcsoportja március 10-én, szerdán, délután 15 órakor tartja tavaszi összejövetelét a Hitközség Síp u. 12. sz. alatti székházának II. emeleti Dísztermében, ahol a közérdekű tájékoztató után ismertetjük az idei bergen-belseni rendezvényeket és a terveinket is. A találkozóra minden bergen-belseni túlélőt és azok leszármazottait, hozzátartozóit is meghívja és elvárja a táborcsoport vezetősége.

– **A NÜB félfogadási időpontja:** hétfő, kedd, szerda, csütörtök 9 és 12 óra között.

– A **Lichtenwörthi Táborcsoport** április 8-án egynapos zarándokutat szervez autóbusszal. Találkozás reggel 7 órakor a Corvin áruház előtt. Indulás 7.30-kor. Visszaérkezés ugyanoda. Jelentkezni lehet Kovács Miránál a 361-5995 telefonszámon.

– **Adományok.** Gesztesi János 2000 Ft-ot adományozott az Igaz Emberekért Alapítványon keresztül a Jad Vasem-kitüntetetteknek. Köszönjük.

– **Időpontváltozás!** A Bálint Ház Sálom Klubja által szervezett izraeli körutazás új időpontja: 2010. május 7–14-ig (péntektől péntekig). Ára: 1500 dollár, amelyből március 5-éig 90 000 Ft (a repülőjegy ára) fizetendő. Részletes információért kereshetnek e-mail-ben: repper.rita@balinthaz.hu, vagy telefonon: 311-9214, +36-70-311-0295.

KÁNTOR VOLTAM ÉSZAKON

Varsó 3.

Sálesüdesz

A közösség eredetileg szefárd stílusban imádkozik, és miután sábesz csüvekor is ott voltam, rábeszéltem őket a „harmadik lakomára”, askenáz formában. Azaz megpróbáltam felmérni, milyen alapról indulhatok. Olvasni mindenki tudott. Érteni senki.

Miközben Nátán felesége készítette az ennivalót (nem „lengyel tojást”), heringet és az elmaradhatatlan vodkát, addig megnéztük a lakást. Ehhez hasonlót csak a Normafa melletti erdőben látni, ahol hajléktalanok húzzák meg magukat. Összetákolt deszkákból készült faház, hulladékból eszkábált „bútorokkal”, s mindez néhány négyzetméteren kettejüknek. Itt vendégelték meg a pesti rabbit és családját, meg néhány szegényt... (volt kikből választani). Megpróbáltam „eine stikele tajrét” (egy kis tórát) előadni, de látható érdektelenség fogadott (lehet, hogy jiddisül felengedtek volna?)

Honnan tudok lengyelül? – kérdezték gyanakodva (évtizedek múlva derült ki, hogy féltek tőlem, akárcsak én tőlük). Elmondtam az igazat. 59-ben egy auschwitzi társasutazáson voltam, s Krakkóban eltévedtem, megszólítottam egy hölgyet, aki kézzel-lábbal célhoz irányított. Kicseréltük címeinket, majd elkezdtünk levelezni, ő lengyelül, én magyarul... Minden egyes levéllel elballagtam a Damjanich utcai fordítóirodába, ahol kissé drágán lefordították a szöveget.

Néhány hónap múlva olvastam az újságban, hogy a Lengyel Kultúra ingyenes nyelvtanfolyamot indít. Nosza, beiratkoztam, és három éven keresztül jom kippur kivételével naponta intenzíven foglalkoztam a nyelvvel. Ezt sikerült kórossá fejlesztenem: akkori pesti barátnőm a tanúm, hogy amikor ültünk a moziban, a feliratos filmeket oda-vissza lengyelre-magyarra fordítottam – félhangosan... Szakítás lett a vége.

A krakkói hölgy azonban nem tudta kivárni felsőfokú nyelvvizsgámat, és férjhez ment. Én meg itt álltam ezzel az akkor itthon ritka nyelvvel.

Lassan én lettem a tanfolyam reklámja. Néha lengyel rádiós stábok látogattak a Nagymező utcába, hogy megtudakolják, ki miért tanul épp lengyelül. Karrierem 1962-ben ért véget, amikor is a július 22-i lengyel felszabadulás ünnepére felsorakoztatták a növendékeket, és a Lengyel Rádió igazgatója(!) dugta oda a mikrofont a megszeppent tanulók elé.

Magasztos mondatok hangzottak el.

Az első azt mondta, hogy a két nép közti évszázados barátság volt a motiváció. A következő Bem és Petőfi barátságát nevezte meg.

Ekkor kezdődött a dráma. Hozzám értek, s én láttam Pista bácsi (tanárunk) csillogó szemeit, hisz a tanfolyam éltanulója következik.

Ön miért tanul lengyelül? – sütötték el ismét az obligát kérdést.

Mert ingyen van – válaszoltam, és már csomagoltam is...

Nos, ennyit adtam elő lingvisztikai tanulmányaimról, majd – az Új Élet stílusában – „bencsolással zárult a sálos szöudot”.

Csontlátomás

Vasárnap délelőtt megmutatták a temetőt. Nem kellett volna. Az egykori gettó területén fekszik, látható benne Zamenhofnak, az eszperantó feltalálójának sírja. És sok-sok sírkő fényképpel. Amikor szóvá teszem, hogy ez halachikus szempontból legalábbis problémás, széttárják karjukat: miről beszél, rabbi úr?

Itt a háború óta nem volt chüpe kidüsin (esküvő). Varsóban nem talál zsidó házaspárt, csak vegyes házasokat! Hja, innen a fényképkultusz. Exhibicionista „felhanggal” megmutatják az ún. olcsóbb sírhelyeket. Mint egy holdbéli táj. Pusztaság, beomlott sírhalmok, szemét, amerre a szem ellát.

És csontok! Amikor látják, hogy kellően megrémültem, elmondják, kóbor kutyák kaparják ki a csontokat az egykor volt sírokból. Hitetlenkedve nézhettem rájuk, mire megmutatták egy fényképalbumot, amelyben egy neves fotóművész sorozata látható a lengyel zsidó „életről”, közöttük az egymással acsarkodó kutyák az emberi csontokkal...

Ne felejtsük el, mindez a hetvenes években történt. 1983-ban, a gettófelkelés 40. évfordulójára újjáépítették és felavatták a templomot. Az ünnepségen számos külföldi vallási és világi vezető is részt vett, közöttük a MIOK (a Mazsihisz elődje) delegációja is.

Rendszerváltás

A lengyeleknél a történelmi esemény jelentős életszínvonal-emelkedéssel járt (volt honnan). A zsidó élet is alaposan megváltozott, pontosabban megszületett. A régi „szervezetek” közül már csak a zsidó színház létezik. Viszont minden nagyobb városban működő zsinagóga van, külföldről delegált rabbival és kántorral. Sok civil zsidó szervezet van, a kóser ellátás is nagyjából megoldott. Azelőtt sakter is tőlünk járt Lengyelországba. Évente megrendezik a Krakkói Zsidó Fesztivált, amelyen többek között a világ legjobb és leghíresebb kántorai szerepelnek. Nem csoda, hiszen többségük szülei, nagyszülei onnan származnak. Ismét vannak esküvők, bár micvák, és két Lauder-iskola sok tanulóval.

Mivel a volt kommunista országok közül a legtöbben önként vagy muszáj-alapon Lengyelországból szóródtak szét a világban, most áramlik a tőke, óriási a zsidó idegenforgalom (Auschwitz, Treblinka, krakkói zsidónegyed, izraeli éttermek stb.), a külpolitikát tekintve a lengyel kormányok valósággal „udvarolnak” Izraelnek, mintegy jóvá teendő a 68-as eseményeket.

Ennyit egyik északi kalandomról. Következik: Svédország.

Kardos Péter

Izraeli Kulturális Intézet épül Budapesten

Balázs Gábor

A maga nemében egyedülálló kezdeményezésként Izraeli Kulturális Intézetet alapítottak és építenek Budapesten, a Paulay Ede utcában. Az intézmény kapcsolatteremtési és kulturális lehetőségeket kínál az Izrael iránt érdeklődő magyaroknak és a Magyarországon élő izraelieknek egyaránt. Céljaik között szerepel a magyar kultúra bemutatása, a magyarországi zsidó identitás erősítése és izraeli programok szervezése. Terveik szerint tantermek, klubok, kávéház és könyvesbolt várja majd az érdeklődőket. Az Izrael kultúrájának megismertetésére vonatkozó kezdeményezés nagyon időszerű, hiszen a szélsőjobboldal megerősödése és a média jelentős részének szenzációhajhász (csak a merényletekre és áldozataikra fókuszáló) riportjai igen rossz fényben tüntették fel és egyoldalúan mutatták be Izraelt.

Az Izraeli Kulturális Intézet célja egy új, kultúraközpontú Izrael-kép meghonosítása. Tanácsadóik között megtalálhatjuk a hazai zsidó közélet véleményformálóit, fiatal és bizonyított rabbikat (prosperáló közösségekkel a hátuk mögött), üzletembereket, újságírókat, közösségszervezőket és fiatal diplomatákat. Bizakodásra ad okot és az európai normákhoz igazodik, hogy hozzáértésük és eredményeik alapján kérték fel őket a részvételre. Profi és sokszínű társaság állt össze. Az intézet igazgatójának *Balázs Gábor* filozófiatörténészt, a zsidó hagyományok egyik legnépszerűbb és legelismertebb hazai tanárát választották ki – több mint tizenöt pályázó közül. Balázs Gábort először céljaikról kérdeztük.

– Legfőbb célunk létrehozni egy korszerű kulturális intézetet, mely elősegíti az izraeli kultúra magyarországi megismertetését és népszerűsítését. Előmozdítjuk kapcsolatok teremtését izraeliek és magyarok közt kulturális, oktatási és tudományos programok szervezésével és népszerűsítésével.

– Hol tartanak a szervezésben, és milyen szempontok alapján építik ki intézetüket?

– Az épület megvásárlását *Moti Zisser* úr nagylelkű adománya és a Szochnut hozzájárulása tette lehetővé. Jelenleg végezzük az átalakításhoz szükséges előkészületeket és a kulturális programtervezést. Oktatási tevékenységet már most is folytatunk, elsősorban olyan fiatalok számára, akik az elmúlt években már gyűjtöttek élményeket Izraelben. Nagyon kis hivatalos stábbal dolgozunk, egyelőre csak három alkalmazott van, viszont sok önkéntes fiatal segíti a munkánkat. Igyekszünk a lehető legköltséghatékonyabban működni, hiszen intézményünk költségvetésének nagyobbik részét adományok és pályázatokon elnyert összegek biztosítják. Másik részét legfontosabb stratégiai partnerünk, a Szochnut támogatása adja. Más nemzeti, kulturális intézményektől eltérően, mögöttünk nem áll ott az anyaország államkincstára, viszont ebből fakadóan az Izraeli Kulturális Intézet teljesen önállóan és az aktuális kultúrpolitikai divatoktól függetlenül működhet.

– Hogyan kívánják megjeleníteni Izraelt és annak kultúráját?

– Izraelben számos kultúra létezik egymás mellett. Maga a zsidó társadalom is tagolt, az izraeli kultúra valójában a zsidó és nem zsidó szubkultúrák sokaságából összeálló mozaikhoz hasonlít. Igyekezni fogunk, hogy változatos programokon keresztül bemutassuk ezt a sokszínűséget, és hozzájáruljunk, hogy az Izraellel kapcsolatos asszociációk Magyarországon ne csak a politikához, hanem a kultúrához is kapcsolódjanak.

– Kiket szeretnének bevonni az intézet munkájába, működésébe?

– Támogatunk kreatív kezdeményezéseket partnerség és szakmai tanácsadás felkínálásával. Hozzájárulunk a közösségfejlesztéshez workshopok és klubok szervezésével, izraeli élmények felkínálásával. A tőlünk egyébként függetlenül működő Szochnut átköltözik az épületbe, valamint itt fog helyet kapni a cionista ifjúsági mozgalmak egy része is.

SZIP

150 év 120 percben

Dohányos dallamok

A Dohány utcai zsinagóga 150. évfordulója tiszteletére megrendezett jubileumi ünnepségsorozat méltó befejezésének tekinthető az a nemrégiben megjelent dupla lemez, amely *Fekete László* főkántor szerkesztésében keresztmetszetét adja a helyi liturgia sokszínű hagyományának. A nemes egyszerűséggel „A Dohány utcai Zsinagóga liturgiája” I–II. címet viselő kiadvány a Dohány utcai Zsinagóga Alapítványa gondozásában jelent meg. Kántorszólóinak előadója már húsz éve meghatározó egyénisége e közösségnek. Fekete László itt kapott először kántori megbízatást, de azóta a világ számos pontján énekelt már.

Vallásos családban nevelkedvén, korán megismerte a zsinagógai éneklés bensőséges világát, s karénekesből vált később elkötelezett „cházzánná”.

Mint az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem tanára, szerényen azt vallja, hogy tanítva és tanulva lehet csak ezt a hivatást sikeresen gyakorolni.

A dupla lemezt meghallgatva, feltűnő az a magabiztos orgánum és kiegyenlített előadásmód, amelyen megszólaltatja Fekete László az egyes liturgikus részleteket. Egyedülálló interpretációjában hallhatóak a legjellemzőbb imádságok, miközben basszbariton hangján néha feltűnő magasságokban lírai megszólalásokra is sor kerül. A rá jellemző meditatív és helyenként álmodozó fohászok gyakran csapnak át meglepő expresszív fordulatokba, de mindvégig az Örökkévalót kereső ember vágyakozásai jellemzik imádságait.

A fentiekhez művészi alázattal kap segítséget *Lisznyay-Szabó Mária* orgonaművésztől, aki 1971 óta meghatározó egyénisége a Dohány-templomnak. Bátran elmondhatjuk, hogy az Ő jelenléte nemcsak garancia a minőségi megszólalásra, hanem nélküle elképzelhetetlen a zenés liturgia művészete a Dohány utcában. Mint tanár is példaértékű munkássággal rendelkezik. Évtizedek óta oktatja ezt az egyedi zeneiséget, s biztos érzékkel veszi észre és támogatja a fiatal tehetségeket. Ennek szép példája a mostani lemez is, hiszen lehetőséget adott a jövő egyik legnagyobb orgonistareménységének, *Pásztor Raymondnak* az első lemez „Intermezzó” c. számában, aki kiváló művészi képességéről tesz tanúbizonyságot.

A vendégénekesekkel kiegészített kórus kompakt hangzásával járult hozzá az ünnepi hangulat létrejöttéhez, melyben nyilván meghatározó szerep jutott a nyolcvanhét éves *Somló Andor* karnagynak is, aki mindannyiunk csodálatára hatéves kora óta aktív tagja a zsinagógának.

A kiváló zenei rendezőként ismert *Matz Lászlónak* és a hangmérnök *Matz Ádámnak* nem lehetett könnyű feladat ezt az igen szerteágazó és bonyolult zenei és művészi matériát, valamint a nagy apparátussal megszólaló formációt egységbe kovácsolni.

Frölich Róbert főrabbi bölcsességét tanúsítja, hogy elődei hagyományát követve fontosnak tartja, hogy Európában és talán a világon is egyedülálló módon ápolják a mai napig a Dohány-templomban azt a fajta neológ zeneiséget, melyben orgona és vegyes kórus alkalmazásával szólnak a liturgikus dalok hétről hétre.

Fekete László főkántor ezzel a lemezével a nagy neológ kántorok és zeneszerzők, *Sulzer, Lewandowski* és a „Dohányosok” – *Kwartin, Loránd* és *Gottschall* – dokumentált követőjévé vált.
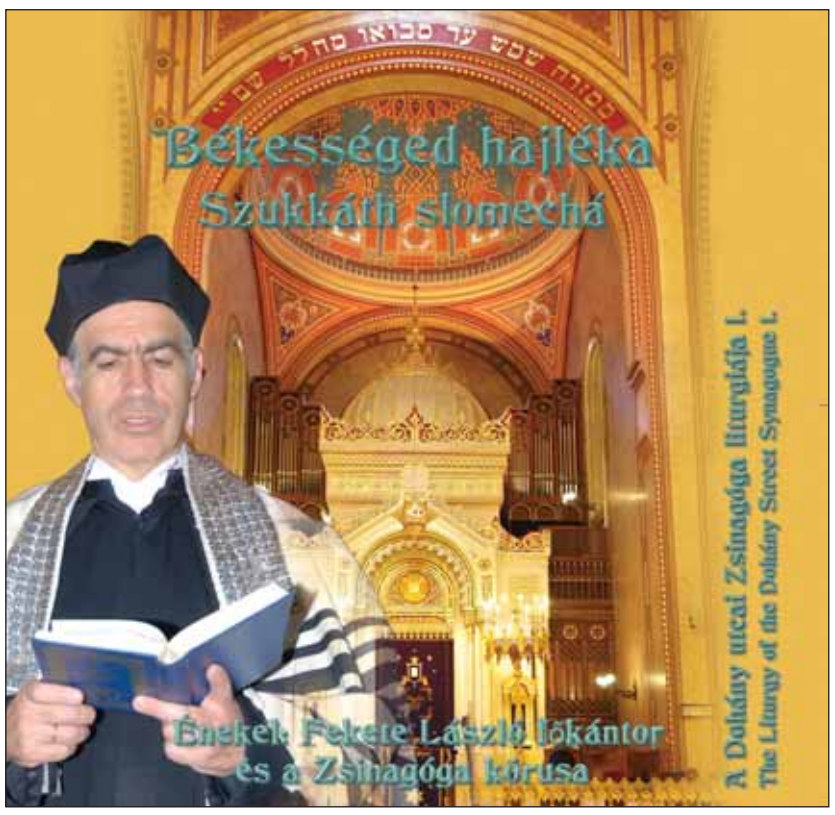
Babits Antal